

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

Husitská teologická fakulta

Bakalářská práce

Nový rodič

Jeho zapojení v rodině vzhledem k dítěti, rodičům a širším
příbuzným

New Parent

His Participation in the family regarding to the child, parents and
wider relatives

Vedoucí práce:

PhDr. Václav Mitáš

Autor:

Ivana Dvořáková

Praha 2009

Poděkování

Ráda bych poděkovala svému vedoucímu práce PhDr. Václavu Mitášovi za pomoc při psaní bakalářské práce. Stejně tak Táně, Andje a Martinovi za poskytnutí informací z jejich rodinného života, ale i těm, kteří pomohli vyplněním dotazníku.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracovala samostatně a použila jen uvedené prameny a literaturu. Současně dávám svolení k tomu, aby tato bakalářská práce byla umístěna v Ústřední knihovně UK a používána ke studijním účelům.

V Praze dne 16. srpna 2009

Ivana Dvořáková

Anotace:

Bakalářská práce se snaží vystihnout obtížnost situace nově utvořených rodin z pohledu všech jejich hlavních členů, ale také veřejnosti. Práce je postavena na studiu odborné literatury a kasuistikách, na jejich vzájemném prolínání a komparaci. Jejím cílem není podtrhnout negativní podstatu nově utvořených rodin, ale naopak je ukázat, jako přirozený typ lidského soužití. Představuje rozvod, jako příliš často braný lék na krizi i jako cestu z velmi negativního soužití. Hlavním cílem je tedy vystihnout pozitiva nově utvořené rodiny i varovat před negativy příliš častého a neuváženého střídání nových partnerů, jsou-li v procesu ještě zapojeny děti.

Annotation:

Bachelor thesis tries to describe the difficult position of the remarried families especially from the point of view of their main members as well as the community. It is based on research of the literature which covers the topic of psychology of the family, then on the casuistics and their comparison with the literature. There is no aim to underline negativity of the remarried families, but other way round, show them as natural type of human common life. Presents a divorce like a medicine, a bit too often taken when crisis occurs, but a way from severe life as well. The main aim is to point out positives of a remarried families and on the other hand warn before impetuous changing of new partners, when children are involved.

Klíčová slova:

Děti, nevlastní rodiče, rodina, rozvod, sňatek, vlastní rodiče, vztahy

Keywords:

Children, divorce, family, marriage, parents, relations, stepparents

OBSAH

ÚVOD	7
1. HISTORIE RODINY	8
1.1 PRAVĚK	8
1.2 OBDOBÍ STAROVĚKÉHO ŘECKA A ŘÍMA	8
1.3 STŘEDOVĚK A KŘESŤANSTVÍ	9
1.4 18. STOLETÍ, DOBA EMANCIPACE I ZÁKONŮ O RODINĚ	10
1.5 SOUČASNÁ RODINA	11
1.5.1 <i>Cesta k současnosti</i>	11
1.5.2 <i>Současná rodina a její budoucnost</i>	11
2. PSYCHOSOCIÁLNÍ ASPEKTY RODINY	13
2.1 FUNKCE RODINY	13
2.2 TYPY RODIN	14
2.2.1 <i>Neklinická a klinická rodina</i>	14
2.2.2 <i>Rodina adekvátní a optimální</i>	15
2.2.3 <i>Rodina funkční, afunkční a disfunkční</i>	15
2.3 RODINA ORIENTAČNÍ A PROKREAČNÍ	16
2.3.1 <i>Nukleární rodina</i>	16
3. NEVLASTNÍ RODINA	18
3.1 VÝVOJ NEVLASTNÍ RODINY	19
3.2 NOVÁ MATKA.....	22
3.3 NEVLASTNÍ DÍTĚ	24
3.3.1 <i>Věk dětí a přijetí nových rodičů</i>	26
3.4 NOVÝ OTEC	27
3.5 RODIČOVSTVÍ V NEVLASTNÍCH RODINÁCH	29
4. EMOČNÍ ZÁZEMÍ	30
4.1 MASLOW – HIERARCHIE A SATURACE POTŘEB	31
4.1.1 <i>Saturace potřeb</i>	32
4.2 ČAS SEZNÁMENÍ S NOVÝM RODIČEM	35
5. RODINNÉ VAZBY	36
5.1 POTENCIÁLNÍ KRIZOVÁ RODINA	37
5.2 KDYŽ SE VAZBY TRHAJÍ – SMRT MILOVANÉ OSOBY	39
5.2.1 <i>Úmrtí dítěte</i>	40

5.3 SPECIFIKA VZTAHŮ V NEVLASTNÍCH RODINÁCH	40
6. KOMUNIKACE V RODINĚ	42
6.1 NEVERBÁLNÍ KOMUNIKACE	43
7. ZHODNOCENÍ DOTAZNÍKU	45
ZÁVĚR.....	46
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A CITACÍ	48
SEZNAM PŘÍLOH.....	50

ÚVOD

V současné době se více jak polovina rodin rozvádí¹. Tradiční model se rozpadá a je nahrazován nepřeberným množstvím kombinací původního rodiče, dítěte a prarodiči. Zkoumání jejího stvoření, života a rozpadu by mohlo objasnit důvody častého zániku a následné potřebě utvořit rodinu novou, nebo se osamostatnit. Zajímá mě právě situace utváření nové rodiny a postupné sžívání nového rodiče se zaběhlým systémem a rituály. Především pak proto, že takových rodin okolo mě není málo a odlišné situace v nich ovlivňují životy mých přátel jak v dobrém tak ve zlém.

Mým cílem bylo porovnat přístupy autorů a zmapovat zdroje, které zpracovávají téma. Stejně tak jsem chtěla poznat, jak obtížný život v nových rodinách měli moji přátelé a zda je toto společenské tabu skutečně tak negativní, jak je prezentováno.

Hlavní metody, které jsem při práci použila, byla studie odborné literatury a stránky některých psychoterapeutů a odborníků, kteří se problematikou zabývají. K tomu mi byly k dispozici rozbory dotazníků a kazuistik. Dotazník vyplňovali anonymně mladí lidé z nově spojených rodin, tři z nich byli ochotní poskytnout detailnější informace. Získala jsem mnoho cenných odpovědí, které mi dovolily polemizovat s odbornou literaturou.

¹ Graf v příloze č. 3

1. HISTORIE RODINY

1.1 PRAVĚK

Informace o člověku a jeho životě v pravěku nám poskytují archeologické nálezy a z nich odvozované hypotézy. Najisto však můžeme říci, že již od prvních fází vývoje se člověk snažil žít ve společnosti dalších lidí, neboť nebýt sám znamenalo přežití. Docházelo k první dělbě práce a hierarchizaci společenství. Vznikaly rodinné klany, v jejich čele stála z počátku žena, jako nositelka života. Kult Velké matky symbolizoval plodnost – tedy život. Až po dlouhých letech se vedoucí postavení v rodině přesunulo na muže, coby jejího ochránce. K výrazným změnám ve společenství lidí došlo po tzv. neolitické revoluci. Oteplení klimatu umožnilo prvním lidem sázet plodiny a usadit se na jednom místě. V plynoucím čase, ve kterém se člověk snažil využít „plody země“ k usnadnění svého života, docházelo postupně k rozdílnému postavení členů společnosti a následným majetkovým rozdílům (které bezesporu vyvolaly první velké konflikty).

1.2 OBDOBÍ STAROVĚKÉHO ŘECKA A ŘÍMA

V době starověkého Řecka hovoříme o oikos, jako nejmenší jednotce společnosti. Tvořila jej rodina a její majetek – dům s otroky, zvěř a půda. Snahou polis (samostatné řecké město s vlastní správou a vládcem) bylo udržet stále stejný počet oikos. Proto existovala práva (pěvně stanovující dědice), která jejich zničení bránila. Společnost byla striktně patriarchální, a tak v případě smrti otce, dědil majetek nejstarší syn, nejbližší příbuzný a až na posledním místě dcera (musela se však vdát za příbuzného svého otce). Jak je vidět, žena nebyla muži rovnocennou. Starala se o chod domácnosti až na přípravu masa (tu obstarával zásadně muž - pozůstatek tradice muže lovce). Směla jen omezeně vycházet mimo dům a ženicha ji vybíral otec. Ženy se mohli aktivně zúčastňovat debat s muži po jídle. To, jak vysoké postavení muž-otec měl, vypovídá i právo odstranit novorozence po porodu, měl-li viditelnou vadu.

Starověký Řím si rodiny nesmírně vážil. Kolem roku 450 BC byl sestaven první právní kodex, který prohlásil rodinu za jednotku římské společnosti. Charakteristickým znakem starověkých rodin byl sňatek volný (dívka zůstávala v majetkové péči otce a sdílela dědická práva své rodiny). Druhou možností byl pak sňatek přísný (dívku musel zaopatřovat manžel). Tradiční činností rodiny bylo i obětování za prvotiny. Stávalo se, že byl obětován i prvorozený potomek. Po příchodu krize římské republiky se začaly v rodinách uvolňovat mravy. Přestože existovaly zákonné zákazy na vykonávání některých povolání, měly ženy široké spektrum možností, kde se mohly uplatnit (a to nejen jako švadleny, kadeřnice, ale i jako písařky, obchodnice a političky). Takové možnosti se v pozdějších stoletích ženám na dlouhou dobu uzavřely až do osmnáctého století po Kristu.

1.3 STŘEDOVĚK A KŘESŤANSTVÍ

Evropa dosahovala pokřesťanštění pozvolna. I když byla země oficiálně křesťanská, lid často zůstával dlouho pohanský². A tak například v českých zemích stav polygamie (mnohoženství) a polyandrie (mnohomužství) přetrvával až do dob, kdy Břetislav II. nařídil zákaz těchto rodinných zřízení³. Otec vybíral manžela pro dceru, za kterou pak dostal snubní dar. Manželství udržovalo rod a majetek, stejně jako dobré vztahy mezi jednotlivými rodinami. Nedalo se žít mimo ni. Toto uspořádání sloužilo jako ochranná sociální síť, kterou dnes plní ve většině případů stát. Rozdílný život měla rodina na venkově (především šlo o pracovní síly při obdělávání půdy, rodiny byly rozsáhlé, neexistovala šance žít mimo ni) a ve městě (velké rodiny byly jen ty bohaté; jedinec zde mohl přežít jako individuum – i když často v nuzných poměrech). Stejně tak se lišily ty bohaté od chudých.

² V ranně křesťanské době stačilo, aby se panovník se svojí družinou nechal pokřtít a země byla oficiálně pokládána za křesťanskou; MATOUŠEK, Oldřich. *Rodina jako instituce a vztahová síť*. 1993

³ Nařízení bylo vydáno roku 1039, kdy většina země byla pokřesťanštěná; MATOUŠEK, Oldřich. *Rodina jako instituce a vztahová síť*. 1993

Z pohledu církve byla na prvním místě ctnost, později povinnost celibátu v církvi. Ukazoval cestu duchovní čistoty, kterou doporučoval například Jan Hus nebo Jan Štítný ze Štítného. Pokud se podíváme ještě hlouběji do křesťanského učení, pak k nám mluví bible a pán Ježíš Kristus. Z pohledu bible a křesťanství je manželství dobré. Za vše hovoří verše Mk 10,1-9. Především pak poslední: „A proto, co Bůh spojil, člověk nerozlučuj!“ A tak od chvíle, kdy křesťanská církev ovládla naše země (cca od 11. Století) začala sňatky potvrzovat. Rozvody pak byly nepřípustné. Verše Mk 1,20 a Mt 8,21 hovoří o následování Krista a božího království, které stejně jako Bůh sám, stojí nad rodinným zřízením. Cílem rodiny bylo zachovat rod, mít děti. A ty byly brány za požehnání (především v dobách nevyzrálé medicíny a tedy i vysoké úmrtnosti, bylo málo těch, které přežily do dospělosti).

1.4 18. STOLETÍ, DOBA EMANCIPACE I ZÁKONŮ O RODINĚ

Vzrůstající zájem o rodinu a její vliv na společnost postupně osvětloval mnohé neblahé jevy, které do té doby panovaly. Jednalo se například o odkládání dětí do sirotčinců a nalezinců (kde ovšem přežívalo jen málo dětí vzhledem k nedostatku peněz a z toho vyplývajícího hladomoru a epidemií).

Rodina měla až do této doby patriarchální model, který postupně začala nabourávat ženská emancipace (skrze povolání, jako byly obchodnice – prodávající po jarmarcích produkty své píce). První emancipační hnutí vyšla jako první z Francie a Anglie. Olympie de Burges dovršila dlouholeté snahy o citový vztah mezi mužem a ženou a rovnoprávnost (přesto volební práva žen a možnost povolání jako je např. lékařka se uzákonily až v 20. století). Právě láska a citový vztah v rodině se začínaly s touto etapou rozvíjet nejvíce. Do té doby byla považována pouze za přítěž v rodině – rodina má především plodit děti a láska je v ní nevhodná ba zakázaná. Ještě v roce 1792 došlo k uzákonění rozvodu, který Napoleon o dvacetčtyři let

později zrušil. I když se jednalo o znevýhodnění ženy především po ekonomické stránce, tento čin znamenal krok vpřed k emancipaci žen.

1.5 SOUČASNÁ RODINA

1.5.1 Cesta k současnosti

19. století donutilo mnohé ženy opustit své domácí práce a jít pracovat do továren, stejně jako děti. Ekonomická situace změnila mnohá, do té doby existující pravidla. Ženy sice přinášely do rodin peníze, ale do manželství neshody (práce bývala náročná a na domácí úkoly nezbyvalo mnoho sil, stejně jako na manžela). Volnost poměrů ukazuje i na sňatky, které rodina jen formálně požehnala, ale vlastní výběr partnera zůstával na svobodném rozhodnutí každého. Stejně tak došlo i k uvolnění vazeb vůči vrchnosti a církvi. Na opačnou stranu se pozvolna objevovaly sociální role a jejich plnění. Dnes existuje jejich nepřehledný počet, který na sebe váže mnohá pravidla. Například je to právě role matky, manželky, hospodyně a manažerky, které se v jedné osobě ženy kříží a vyvolávají konflikty nejen s okolím, ale především uvnitř ní samotné. Nastíněná stresová situace vede k postupnému vyčerpávání sil, kterých by bylo třeba vložit především do vlastní rodiny. Tímto typem krize netrpí pouze ženy.

1.5.2 Současná rodina a její budoucnost

V dnešních časech se málokde setkáme s kompletní rodinou. Lidé žijí nesezdaní, mnohdy i s dětmi. Ženy volí z citových i ekonomických důvodů život svobodných matek. Hovoří se o krizi rodiny. Přestože se stát snaží rodinu podporovat jak finančně, tak právně, existuje malá pravděpodobnost, že se rodinu podaří v nejbližší době posílit (získat její původní tvar a sílu). Kolik let bude potřeba, aby si lidé uvědomili

nenahraditelný význam rodinného zázemí? Přestože jsou na světě odborníci, kteří zdvihají varovný prst, není mnoho těch, kteří by uposlechli. Momentální situace je zakořeněná ve společnosti a pouze jakási restrukturalizace myšlení uvnitř ní, by mohla znamenat krok k zlepšení situace.

2. PSYCHOSOCIÁLNÍ ASPEKTY RODINY

2.1 FUNKCE RODINY

a) Biologicko-reprodukční funkce

Jsou nejdůležitější, neboť bez nich by lidé přestali existovat. V dřívějších dobách to znamenalo především zachování rodu (přivedení na svět někoho, kdo se postará o majetek a ponese krev rodiny). Dnes je to touha přivést na svět dítě, do kterého budou rodiče moci vložit svou veškerou lásku a sebe sama. Přestože lidé vedou čilý sexuální život i mimo rodinu, pouze v ní dostává svou plnou funkci.

b) Výchovná, sociální, ochranná a emocionální funkce

Nový člověk se narodí do „nepřátelského“ prostředí, ve kterém potřebuje průvodce. Tím se stávají jeho rodiče. Vytvoří první sociální prostředí – jakýsi mikrosvět napodobující ten za dveřmi rodného domu, ve kterém jej učí žít. Mikrosvět rodiny chrání její členy před vnějším světem. Udržuje teplo domova, které dává odpočinek po náročných životních událostech, a hojí vyčerpání. Má tedy i jistou psychohygienickou funkci. Přesto může nastat situace opačná, pokud rodina nefunguje dobře! Příkladem je pak přísná diktátorská výchova, která nenávratně poškodí zdravý vývoj dítěte.

c) Ekonomická funkce

Rodina se stala závislou na výrobní činnosti společnosti (většina rodin – pokud odmyslíme vesnické, které vlastní pole a zvířata, popřípadě malé zahrádky – si musí vše kupovat; od potravin až po vybavení domova). Sama se do ní zapojuje (skrze potřebu získávání financí pro svoji existenci). Zaopatřuje své děti do té doby, než jsou samy zralé k ekonomické činnosti a tedy i soběstačné. Zákon o rodině⁴ pomáhá chránit tento vývoj, aby mladí lidé později byli schopni se do procesu práce zapojit co nejlépe. Tento

⁴Zákon číslo: 94/1963

zákon upravuje mimo jiné vyživovací povinnosti rodiny, aby ochránil vývoj dětí až k jejich soběstačnosti, ale také jejich povinnost starat se o své rodiče: „§ 85 (1) *Vyživovací povinnost rodičů k dětem trvá do té doby, pokud děti nejsou samy schopny se žít.*(2) *Oba rodiče přispívají na výživu svých dětí podle svých schopností, možností a majetkových poměrů. Dítě má právo podílet se na životní úrovni svých rodičů.* § 87 (1) *Děti, které jsou schopny samy se žít, jsou povinny zajistit svým rodičům slušnou výživu, jestliže toho potřebují.*“⁵

V případě nedostatku financí se rodina může uchýlit k odložení dítěte do sociálního zařízení – dát dítě do ústavní péče (upravuje zákon 109/2002 Sb. *O výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů*). O dítě se tedy stará stát, a však u těchto dětí se zvyšuje pravděpodobnost obtíží při hledání zaměstnání a zapojování se do života mimo ústav, narozdíl od těch, které vycházejí z pečující rodiny. V současné době naštěstí vzniká stále víc tzv. „domů na půli cesty“, které dětem opouštějícím ústavní péči pomáhají.

2.2 TYPY RODIN⁶

2.2.1 Neklinická a klinická rodina

Neklinická, neboli zdravá rodina, je ta, v níž převládá kooperace členů. Skrze adresnou komunikaci (nevyskytují se nejasnosti, skryté narážky, napadání jednotlivých členů) se zde řeší problémy a výměny názorů mají hlavně psychohygienickou funkci. Celková atmosféra je pozitivní, jednotliví členové vytvářejí homeostázu (o domácí rutinní práce – jako například vaření, luxování – se rodina stará společně).

⁵ Zákon č. 94/1963 O rodině Sb., Hlava první, <http://zakony.kurzy.cz/94-1963-zakon-o-rodine/cast-3-hlava-1/>, znění účinné od 1. 9. 2008

⁶ MITÁŠ, Václav. *Metody sociální práce s rodinou*, 2008, přednáškový cyklus na HTF UK; MATOUŠEK, Oldřich. *Rodina jako instituce a vztahová síť*. 1993

Oproti tomu klinická rodina vykazuje viditelné opaky, které rodině škodí (mohou ji tedy dovést k rozpadu). Její členové nedůvěřují vnějšímu okolí, především pak pozorovatelům (kteří by je mohli kritizovat za některé nedostatky). Chybí kooperace, rutinní domácí činnost neprobíhá spořádaně – neustálé hádky nad tím, kdo činnost provede, nebo dělají něco jiného, než je potřeba. Mezi důležité nevhodné prvky v takové rodině řadíme především negativní emoční projevy, ironizování a shazování ostatních členů. Nezájem o akutní nouzi druhého patří též k výčtu, který pak dotvoří neblahý obraz takové rodiny. Záleží na míře projevů jednotlivých nežádoucích jevů (každý z nich se může vyskytovat plně odlišnou měrou, stejně tak se nemusí objevovat všechny hned a naráz).

2.2.2 Rodina adekvátní a optimální

Tyto dva typy rodin můžeme brát jako pozitivně fungující, jen s malými odchylkami, které v malém měřítku nevedou k rozvodu. Nejlepší z jmenovaných je rodina optimální. Pojetí pohlaví v rodině je pružné. To znamená, že mnohé domácí úkony vykonává střídavě muž nebo žena. Muž v této rodině má svou práci, která jej mírně zatěžuje. Přesto dokáže podat emoční podporu manželce a rád tráví čas se svými dětmi. Žena se pak cítí dobře a díky absenci patologické žárlivosti ve vztahu má i dost společenských kontaktů. Manželé udržují vztahy se svým okolím, oba jsou spokojení. Tato varianta se může zdát jako ideál, ale věřím, že stále tyto šťastné rodiny existují. Mírně horší stav pak nastává v rodině adekvátní. Oproti optimální se vyskytuje přetíženost, kterou trpí žena. Vyskytuje se žárlivost, která jí brání mít společenské kontakty (ty má především muž). Přesto se dá říci, že oběma typům rodin záleží na prospěchu vlastních dětí a mají odpovědnost vůči potřebám svých členů.

2.2.3 Rodina funkční, afunkční a disfunkční

Funkční rodina na sebe bere více negativních vlastností, než má rodina adekvátní, přesto plní své funkce a není tolik náchylná ke kolapsu a rozpadu, jako typy nadcházející. Pokud dochází k občasnému porušování

jedné nebo více funkcí v systému, ale není ohrožen jeho chod, hovoříme o afunkční rodině. S narušením socializačního procesu (děti začínají být problémové) se do rodiny vkrádají patologické jevy a může docházet i k trestné činnosti jak dospělých, tak mládeže. V takovém případě se jedná už o rodinu disfunkční. Příkladem tohoto typu může být tzv. nezralá rodina. Rodiče jsou příliš nezkušení, ale i tak si pořídí dítě, o které nedokáží pečovat (nedostatek zkušeností a často i financí se projevuje agresivitou častěji ze strany muže, opuštěním partnerky i dítěte). Nezřídka se zde vyskytuje kriminalita nejen u dospělého, ale i u mladistvých, domácí násilí či syndrom CAN⁷.

2.3 RODINA ORIENTAČNÍ A PROKREAČNÍ

Rodina, ze které pocházíme – tedy naši rodiče, prarodiče a sourozenci – se nazývá orientační. Tu, kterou sňatkem utvoříme s cizím člověkem, je pak prokreační. Tato teorie v sobě nese problematiku odlišných rodinných rituálů a tradic. Stejně tak, jak je každý člověk jedinečný, pak i každá rodina si nese své jedinečné rysy a zvyklosti. Mohou se týkat čehokoliv (od stolování, po povinnost ženy chovat se k manželovi podřazeně). Skutečný problém nastává ve chvíli, kdy se k utvoření prokreační rodiny sejdou dva dominantní partneři, kteří od druhého budou vyžadovat podřazenou roli. V takovém případě můžeme jen spekulovat o možné kvalitě vztahu a také jeho přežití. Partneři by se měli vždy lépe poznat, aby k podobným omylům nedocházelo. Poznat život nejen jeden druhého, ale i život rodiny, ve které partner vyrůstal, jeho vztahy k jeho vlastní orientační rodině, a zvážit, zda budou tvořit kompatibilní pár pro utvoření rodiny prokreační.

2.3.1 Nukleární rodina

Název nukleární je odvozen od slova nukleus – tedy jádro. Odpovídá jakémusi středobodu, na který se nabalují ostatní prvky. Nukleární rodina

⁷ CAN – syndrom týraného a zneužívaného dítěte, vede k poškození především psychiky dítěte

se utváří jako prokreační, sňatkem dvou lidí, kteří spolu posléze mají jedno nebo více dětí. Tvoří jádro, na které se pak připínají rodiče manželů, jejich sourozenci, děti těchto sourozenců atd. V dnešní době se model nukleární rodiny rozpadá. Běžně najdeme soužití jednoho rodiče s dítětem, popřípadě k tomu prarodiče. Kombinací existuje mnoho. V případě rozpadu ideálního modelu však nemusí být všechno ztraceno, pokud je rodič napojen na své okolí, které mu poskytne pomoc v těžkých chvílích. Ideální je pak napojení na síť původní orientační rodiny, která může (ale bohužel i nemusí) poskytnout útočiště a pomoc v nepříznivých životních situacích, popřípadě poskytuje podporu do té doby, než si rodič najde nového partnera a pokusí se znovu utvořit zdravé jádro pro výchovu svých dětí.

3. NEVLASTNÍ RODINA

„Termín nevlastní rodina označuje rodinu vzniklou po druhém či dalším sňatku alespoň jednoho z rodičů“⁸. Podle zahraničních autorů (prezentované v knize I. Sobotkové) se taková soužití ještě dělí na:

- „Remarried families: alespoň jeden partner už byl v manželském svazku a může, ale nemusí mít vlastní děti.
- Stepfamilies: užší pojem – alespoň jeden z partnerů už byl v manželském svazku, má z něj děti a znovu se ožení (vdá), přičemž má děti ve své péči.
- Blended, dual families: oba partneři už mají za sebou předchozí manželství, po vzniku nové rodiny přivedou děti z původních manželství.
- Stepfather familie: rodinu tvoří žena s dětmi z prvního manželství a nevlastní otec.⁹“

Podle statistik se rodiče se zkušeností rozvodu rozvádějí častěji¹⁰. Každé další manželství však hodnotí kladněji než to předcházející. Nacházejí pozitiva v odlišném sexuálním životě, inovaci vztahu jako takovém. Často však zapomínají na ty, kdo trpí při takových změnách. Jsou to jejich vlastní děti, které si vytvořily pevný láskyplný vztah k původnímu rodiči a při rozvodu a následném manželství si musejí zvykat na jiného. Pokud se manželé znovu rozvedou a opět se jejich původní rodič vdá (ožení), musejí si zvykat opětovně na jiného rodiče. V psychoterapii se občas stane, že si terapeut a klient navzájem nevyhovují. Každá osobnost je jedinečná a originální a svým specifickým jednáním si utváří jak pozitivní tak negativní prostor kolem sebe. Pokud si oba členové terapeutického procesu „nesednou“, kontrakt ukončí a klient si půjde svobodně hledat jiného terapeuta. Dítě tak učinit nemůže! Když se mu nový otec nelíbí, nebude

⁸SOBOTKOVÁ, I. *Psychologie rodiny*, 2007, str.179

⁹SOBOTKOVÁ, I. *Psychologie rodiny*, 2007, str.179

¹⁰ Příloha 2, tabulka rozvodů

moci jen tak odejít. Na to by měli rozvádějící se manželé myslet, především pokud tak činí již podruhé nebo potřetí.

Nevlastní rodina v sobě ukrývá specifické společenské stigma, které je mnohdy těžké nést, především pak mluvíme-li přímo o jednotlivcích – novém rodiči a původním rodiči. Okolnosti rozpadu rodiny mohou být skutečně různé, přesné detaily vztahů většinou znají jen nejbližší rodinní příslušníci, a tak širší okolí vytváří domněnky a pomluvy, které se nejen vzdalují pravdě, ale také „nálepkují“ rozvedené (nově oddané rodiče). Často mohou vypadat takto: „Její manžel zemřel teprve před půl rokem a ona už má nového. Je to záletnice!“ Ve skutečnosti muž ženu týral, nosil domů málo peněz, nebo si zařizoval byt u milenky a svou vlastní ženu a děti šidil a nestaral se o rodinu. Manžel měl následně autonehodu a zemřel. Přesto rodina, když ještě byla kompletní, působila na povrch vcelku klidně a normálně (manželské hádky jsou způsob řešení problémů, dá se říci, že jsou – bez tělesných nebo psychických útoků – „zdravé“). Žena chtěla ochránit rodinu, proto se na venek tvářila, že je vše v pořádku. Z toho důvodu ztráta manžela vyvolala v rodině samotné menší tragedii, než ve vnějším okolí. Následně do této rodiny přišel dobrý známý ženy a zapřísahal se starat se o ně lépe. Proč takové ženě nepřát štěstí, proč jej nepřát dětem, které trpěly z neshod rodičů? Příkladem chci poukázat na to, že noví i původní rodiče nemají svoji situaci lehkou, už jen díky předsudkům a zlým pohledům společnosti, které se stále nepodařilo vymýtit.

3.1 VÝVOJ NEVLASTNÍ RODINY

I. Sobotková vytyčuje stadia vývoje v nevlastních rodinách podle publikace T. Wingender a P. Norwood (The enlightened stepmother):,

- 1) *Stadium iluzí*
- 2) *Stadium zmatku a rozčarování*
- 3) *Stadium negativních emocí*

4) *Stadium počínající stability*

5) *Stadium pozitivní přijetí*¹¹

1) Většina počátků v sobě nese iluze. Pocity, že něco bude krásné a dobré (ale i špatné a zlé!) se objevují nejen v očekávání rodin, ale také u dětí, než jdou například na neznámý lékařský zákrok. V rodině hraje hlavní roli všemocná láska, která iluzorně představuje nejvyšší dobro, díky kterému bude vše perfektní. Reálně to může být přání matky, která doufá, že po rozvodu s násilníkem konečně (a následným sňatkem s novým mužem) bude mít šťastnou rodinu, kterou si ona i její děti zaslouží. Iluzím není dobré podléhat, ale jak rozvádím v následujících kapitolách, matka bývá zpočátku zaslepená jako mladá dívka v prvních počátcích vztahu.

2) Představy krásné a šťastné rodiny vyprchaly a nastala realita. Zdá se, že opravdu nic není dobré, dochází k častým konfliktům mezi jednotlivými členy, hledá se viník. Tím bývá často označován nový rodič, ale někdy i biologický (za to, že přivedl někoho, kdo se jim – dětem – plete do života, že na ně není hodný, vše zakazuje atd.). Situace dovádí k obavám ze „zítřka“, zda se zlepší, nebo jestli nebude nutné stav radikálněji měnit (rozvodem nebo rozchodem partnerů). V tomto stadiu také začíná krize rolí, která vrcholí ve stadiu následujícím.

3) Všechny nesrovnalosti, které byly počaty ve druhém stadiu, právě dosahují svých negativních vrcholů. Vše je špatně (beznaděj, strach, zlost, vztek, zklamání, atd.)! Pokud se jednotliví členové neshodnou, pak právě v tomto stadiu dochází k rozdělení partnerů. Krizové období však ke všemu neštěstí nejde přeskochit – nemůže se jednoduše vynechat, každá rodina s nově příchozím rodičem si jím musí projít, aby mohlo dojít ke zlepšování. Přesto se nedá říci, že ve všech rodinách bude stejné – stejně dramatické. Domnívám se, že se bude situace značně lišit případ od případu v jedné a té samé rodině. Pokud první nový partner nevyhovoval, bylo jisté toto stadium strašné a vše vyvrcholilo rozchodem. Stejně tak mohl

¹¹ SOBOTKOVÁ, I. *Psychologie rodiny*, 2007, str. 188

dopadnout druhý nebo i třetí partner, ale již nemuseli. Po nevydařeném prvním pokusu může přijít takový, který bude rodině vyhovovat a „stadium negativních emocí“ se překlene jen s drobnými neshodami.

4) Konečně nastávají chvíle rozednávání, kdy bouře pomíjí a situace v rodině se stabilizuje a naplňuje. Toto se ale nestává samovolně. Je zapotřebí tolerance a alespoň částečné otevřenosti jednotlivých členů ke snahám matky rodinu stmelit. Ať se jedná o biologickou nebo novou matku, právě ona má největší snahy rodinu posílit a stabilizovat situaci v ní. Osobně si nemyslím, že to musí být vždy nutně matka, ale také děti, které si už přejí mít šťastné a spokojné rodiče (sourozenci si pomáhají přejít přes nepříjemné chvíle společnými silami, často si přejí, aby jejich „mladší sestřička“ měla už konečně „pořádného tátu a mámu“). Stejně tak i biologičtí otcové si přejí najít pro své milované děti pořádnou mámu, která bude vařit a starat se o ně a domácnost.

5) Zde se již dá říci, že vše zlé je zažehnáno. Pozice jednotlivých členů se ustálily a oni mezi sebou mohou začít kooperovat a rozvíjet se. Do tohoto stadia ovšem nedospěje každý vztah. Některé se rozpadají ve chvílích zkoušek, jiné se ve stejném období sice nerozpojí, ale nikdy nenajdou řádnou harmonii. A i když hlavní neshody pominou, členové rodiny si nebudou dávat záležet na rozvoji vztahů a osobností jednotlivých členů – zakrní nedovyvinutí. Přesto si myslím, že každá rodina si hledá svoje vlastní ideální stadium, ve kterém bude sama pro sebe spokojená!

I. Sobotková uvádí tři důležité aspekty úspěšně etablované funkční rodiny:

- *„Shoda v názorech, porozumění a vzájemná podpora manželů.*
- *Konsenzus ve finančním hospodaření rodiny.*
- *Otevřenost rodiny – rodina má svůj sociální podpůrný systém.“¹²*

Jak je vidět, vývoj nové rodiny rozhodně nepatří mezi ty jednoduché. Několik lidí v jedné domácnosti musí začít fungovat jeden pro druhého – nejen každý sám pro sebe (ale nesmí se zapomínat pohled do vlastního nitra a snaha vlastního já porozumět proč se ke mně takto ostatní chovají, jak se

¹²SOBOTKOVÁ, I. *Psychologie rodiny*, 2007, str.188

musím chovat já a uvědomovat si vlastní odpovědnost za sebe i částečně za stav v rodině). Je důležité hovořit s dětmi o jejich vztahu k novému rodiči, najít si čas jim pomoci se s ním sžít. Ale také partneři si musejí nalézt čas na společné chvíle o samotě, aby svůj vztah rozvíjeli a upevňovali. Při vzájemné kooperaci se nově utvořená rodina může rychleji přenést ze stadia obtíží do konečného stadia klidné a šťastné rodiny.

3.2 NOVÁ MATKA

Podle I. Sobotkové (a Marianne Dainton autorky teorie, ze které cituje) existují mýty a předsudky, které nevlastní rodinu stigmatizují a k problémům uvnitř rodiny (jako je např. seznamování se s novým rodičem) přidávají nepříjemnou „nálepkou“ zvenku, která pak v závěru ovlivňuje přístupy např. dětí k novému rodiči. Jsou jimi mýty o nevlastní matce: „

- *Mýtus zlé macechy, nevlastní matky („The evil stepmother myth“)*
- *Mýtus okamžité lásky („The myth of instant love“)*¹³

První nemusím ani příliš přibližovat. Stačí si vzpomenout na mnohé pohádky, kde dominuje nevlastní matka (Sněhurka a sedm trpaslíků, O Popelce, O dvanácti měsíčkách) a jaké postavení v ději zaujímá. Kladné rozhodně není. Informovanost lidí ohledně situace v nově utvořených rodinách roste a jich samotných přibývá více a více. Na druhou stranu se naše staré pohádky dětem předkládají stále a oblíbené osudy hrdinů vnikají hluboko do bohaté dětské fantazie. Tímto nechci naznačovat, že nemáme dětem pouštět pohádky, ale poukázat na to, že je dobré s nimi o jejich obavách z nové „mámy“ hovořit.

Druhý znamená, že nevlastní matka *musí* hned milovat nevlastní děti, které samozřejmě hned její lásku *musí* opětovat. Pokud se nad tím člověk i krátce zamyslí, pak mu dojde, že to není možné. Žena si v sobě od mala nese představu svého ideálního potomka (např. dcera bude pravidelně

¹³SOBOTKOVÁ, I. *Psychologie rodiny*, 2007, str.180

chodit na sport, k tomu hrát na housle a chodit na vyhlášenou školu, bude se chovat slušně atd.). Přichází však k naprosto odlišným dětem, které má najednou vzít jako své vlastní (nesportují, sedí stále doma u počítače, jsou drzé a nevychované). Matka nemůže hned rozkazovat a zakazovat, měnit řád zavedený již delší čas. I děti v sobě nesou představu ideální „mámy“. Zůstává v nich především představa matky, kterou ztratily, a ta se nemusí shodovat s vlastnostmi nové osoby, která do rodiny právě přichází. Macecha si může uvědomovat skryté tužby svých nových dětí, ale především cítí, že ony od ní také něco očekávají (lásku a pozornost nebo naopak odstup a apatii). Přivádí ji to k obavám, zda zvládne naplnit dětské představy (hlavně za jak velký časový úsek). Jaké bude mít povinnosti vůči nim? Může dětem cokoli zakazovat nebo přikazovat? Budou ji respektovat? Zvládne novou roli? Splní očekávání partnera, který samozřejmě touží po dobrých vztazích mezi ní a jeho dětmi? Toho všeho se nová matka zajisté obává. Především pak, zvládne-li svoji roli nevlastní matky v cizí rodině? Existují strategie¹⁴, které se snaží pomoci nevlastním matkám při zvládnání jejich nelehkého postavení.,

- *Utajit před veřejností fakt, že žena je nevlastní matkou.*
- *Nevlastní matka netají svou pozici a naopak se sama snaží dodávat této roli pozitivní charakteristiky svým chováním.*
- *Místo o nevlastní rodině se např. hovoří o rodině smíšené (blended) či utvořené (reconstituted).*
- *Cílené překonání mýtů přímo v rodině.*
- *Ponechání rodičovské odpovědnosti na přítomném biologickém rodiči dětí.*“

V prvním bodě se jedná spíše o strategii preventivní, avšak z dlouhodobého hlediska nepraktickou a málo účinnou. Role nevlastní matky nese negativní předsudky. I když se druhý bod zdá účinnější a s pozitivním nádechem, stává se, že naopak může přinést nepochopení a paradoxně nepříznivou reakci svého okolí. Následující třetí bod – skrývání

¹⁴SOBOTKOVÁ, I. *Psychologie rodiny*, 2007, str.181 - 182

se za vyměněnými slovy názvu – je podle mého názoru nic neřešící. Ale existuje mnoho lidí, kteří ulpívají na slovech, a podobná záměna jim velmi pomůže ve vnitřním cítění vůči okolí. (Jsou však i situace, kdy je nutné vědět, že jde o nevlastní matku. Ne vždy je nevlastní matka zároveň zákonným zástupcem dítěte a tím pádem o něm nemůže rozhodovat. Například při lékařských vyšetřeních, kdy se jedná o možném dárcovství apod. Jak se potom vyrovnat s tím, když žena po celou dobu vystupuje jako biologický rodič a najednou musí „s pravdou ven“.)

Cílené překonávání mýtů ve čtvrtém bodě patří k velmi účinným, ale náročným řešením. Týká se především dětí, kterým se musí ponechat dostatečné množství času na přijetí nové matky. Hlavní cíl je vytvoření nové autority a respektování obou rodičů. Není vhodné věc uspěchat a naopak je potřeba všimnout si reakcí dětí a podle nich situaci rozvíjet.

Poslední strategie může vést k přecenění vlastního rodiče. U malých dětí jen těžko lze očekávat, že nová matka bude o dítě jen pečovat a zákazy a příkazy nechá na manželovi. Především v situacích, kdy malé dítě nezná normy a hrozí nebezpečí jeho úrazu.

3.3 NEVLASTNÍ DÍTĚ

Pravidlo lidské jedinečnosti neplatí pouze pro dospělé. Každé dítě je od svého narození jedinečná osobnost se specifickými potřebami, které je dobré vnímat a zaujímat k nim pozitivní postoj ve snaze dítě rozvíjet a dobře jej vychovávat. Dávno neplatí ona „tabula rasa“. Dítě si na svět přinese kus dědičného materiálu, který rozvíjí jeho sociální prostředí, ale na kterém se především podílí také samo. Má své potřeby, ale také odolnost vůči nepříznivým vlivům. Život ale není jednotvárný a každá změna v něm vytváří nové potřeby, popřípadě mění či rozvíjí ty staré. Přijde-li o milované morče, rodiče po uvážení často kupují nové, aby se malému nestýskalo a mělo si s čím hrát. Zažije-li adolescent rozchod s partnerem, bude v nepříjemné náladě (agrese, deprese) a bude chtít slyšet slova útěchy a podpory. Po čase negativní projevy odezní, jedinec se s nepříjemností

smíří. Jak dlouho se však bude vyrovnávat s úmrtím rodiče nebo s jejich rozvodem? To záleží na mnoha faktorech. Jedním z nich může být právě uspokojování psychických potřeb. Podle Langmeiera a Matějčka – citovaných v knize *Nevlastní rodiče a nevlátní děti* – jsou jimi: „

- 1) Potřeba náležitého přívodu podnětů (stimulace) – v náležitém množství, kvalitě a proměnlivosti.
- 2) Potřeba určité stálosti, řádu a smyslu v podnětech; tj. tedy potřeba smysluplného světa.
- 3) Potřeba životní jistoty, jež se uskutečňuje především v základních citových a sociálních vztazích.
- 4) Potřeba pozitivní identity; tj. vědomí vlastního „já“ a vlastní společenské hodnoty.
- 5) Potřeba otevřené budoucnosti neboli životní perspektivy.¹⁵

ad 1) Pro rozvoj dítěte (především jeho nervové soustavy) je zapotřebí aktivita, která zaměstnává jeho pozornost a baví jej. Tím jej rozvíjí, pomáhá mu chápat souvislosti ve světě okolo něj a nakonec se i vyrovnat se ztrátami a nepříjemnými (ale i příjemnými) zážitky.

ad 2) Pro možnost se rozvíjet a učit musí mít přijímané podněty v životě dítěte řád a pravidelný systém. Zkušenosti pak budou moci být porovnávány a podle tohoto řádu stavěny na své pozice.

ad 3) Toto je velmi důležitá potřeba v životě nevlátního dítěte. Uspokojení této potřeby zajistí vnitřní integritu dítěte, která pak zastane podporu v překonání obtížných životních situacích – jakými je právě např. rozvod rodičů.

ad 4) Každé dítě zastává několik společenských rolí a potřebuje se v nich identifikovat. Každé by správně mělo mít své sny a cíle, za kterými si jde, a kterých chce dosáhnout. Dobře stanovené a uspokojené

¹⁵MATĚJČEK, Z., DYTRYCH, Z. *Nevlastní rodiče a nevlátní děti*, 1999, str.73-74

cíle navyšují sebevědomí mladého člověka a pomáhá mu tak překlenout nepříjemné chvíle smutku.

ad 5) Poslední potřeba nutí dítě nezahálet, vzhlížet do budoucna, očekávat pozitivní výsledky svého úsilí a snažení. Především pak šance, že nepříznivé období dokáže překlenout vlastními silami, a to, s minimálním množstvím ztrát.

Na rodičích ale v závěru zůstává velmi důležitá úloha – dekódování dětského chování a otázka, zda jsou všechny tyto potřeby saturovány tak, jak mají být. Proč? Protože malé, starší, dospívající nebo dospělé dítě těžko přijde „vyjmenovat nenaplněné potřeby“, ale bude chováním naznačovat, které z nich mu chybí.

Nejen uspokojené potřeby pomáhají dětem přenést se přes nepříznivé období. Důležitou roli hrají také dědičnost a vrozené vlastnosti. To vše si dítě přináší ve chvíli setkání s novým rodičem.

3.3.1 Věk dětí a přijetí nových rodičů

Při studování odborné literatury jsem narazila na velmi vážný problém. Vystala přede mnou otázka, který dětský věk je nejvíce kompatibilní pro přijetí nového rodiče? K prostudování jsem měla k dispozici Dytrycha a Matějčka („Nevlastní rodiče a nevlastní děti“) a I. Sobotkovou („Psychologie rodiny“). K mému údivu se obě publikace diametrálně odlišovaly. Zatímco v první publikaci je uvedeno: *„Nové a překvapivé jsou však přece jen výzkumné nálezy, které souhlasně dokládají, že největší obtíže v přijetí nového matčina partnera mají děti v tzv. středním školním věku, což jest od osmi či devíti let přibližně do dvanácti nebo třinácti. Kritickým obdobím tedy není až puberta, jak se dosud běžně soudí. Naopak, v pubertě a pak ještě výrazněji ve věku mladistvém na podkladě nově se rozvíjející schopnosti introspekce (...) se děti již lépe dovedou vžít či vcítit do situace matky a jejího druha, takže přijímají novou situaci*

vyrovnaněji.“¹⁶ Proti tomuto tvrzení stojí I. Sobotková. „*Specifická je situace rodin s pubescenty. Mívají větší problémy v přizpůsobení se novému uspořádání rodiny, zatímco adolescenti i mladší děti se obvykle přizpůsobují snadněji. (...) Mladší děti (před pubertou) poměrně snadno ve srovnání s jinými věkovými kategoriemi akceptují nového dospělého v rodině, zvláště pokud k nim má pěkný vztah.*“¹⁷ Jak je vidět, obě publikace, stojí proti sobě v naprostém kontrastu. Data vydání se od sebe liší o osm let! *Nevlastní rodiče a nevlastní děti* byly vydány v roce 1999, druhá publikace v roce 2007 (druhé přepracované vydání). Přesto se nedomnívám, že se schopnost přijímat nového rodiče u pubescentních dětí naprosto otočila. Je obecně známo, že puberta patří k nelehkému období vývoje dítěte (především pro rodiče), které je charakterizováno jako období vzdoru. Přesto novější publikace vybízí k pocitům, že autorka má svojí studii podloženou novodobým výzkumem. Naproti tomu se Matějček a Dytrych odvolávají na nový rozsáhlý výzkum, který má jejich tvrzení podepřít.

Po konzultaci s vedoucím práce jsme došli k řešení, které vneslo do problému světlo. Matějček a Dytrych se na problematiku dívají racionální optikou a zdůrazňují kognitivní složku osobnosti dítěte. Sobotková se patrně zabývá stránkou emocionální, s pohledem do nitra dítěte. Je však zřejmé, že dítě s celou svou osobností bude mít téměř vždy potíže s přijetím cizího člověka – coby jeho nového rodiče – do rodiny.

3.4 NOVÝ OTEC

Příchod nového otce do rodiny je v dnešní společnosti dosti častý jev. Soudu ještě stále dávají děti do péče matkám, takže muži jsou nejčastěji novým rodičem. Žena se rozvádí a do rodinného kruhu později přivádí svého nového partnera, který může nahradit dětem původního otce – ale také nemusí. S tím mnohdy přichází nepříjemná situace, kdy skrze rodinu prochází více mužů, než si žena najde toho pravého. Každý z nich může být potenciálním novým otcem. Někdy zůstává žena po rozvodu dlouho sama

¹⁶ MATĚJČEK, Z., DYTRYCH, Z. *Nevlastní rodiče a nevlastní děti*, 1999, str. 85

¹⁷ SOBOTKOVÁ, I. *Psychologie rodiny*, 2007, str. 184

(v situacích, kdy muž opustil rodinu kvůli jiné ženě), protože se cítí citově vázaná k odešlému manželovi. Situace však někdy bývá i opačná a manželka opustí otce svých dětí pro někoho jiného. Pokud nebyly v rodině přítomné patologické projevy chování (jako například gambling, alkoholismus, finanční nesrovnalosti, týrání ženy nebo dětí), pak je v tomto případě pravděpodobné, že žena nebude mít velký zájem se dále starat o děti a roli hlavního pečovatele nechá na muži. Příkladem pro tuto možnost se stala rodina s dvěma dětmi ve věku třinácti a patnácti let. Pětačtyřicetiletý muž ve vysoké pozici a s velmi vysokými příjmy byl opuštěn svojí ženou, která si našla muže mladšího, a odešla za ním bez dětí. Důležité je zdůraznit, že tento otec se o rodinu staral vzorně, manželce rád dal oči si řekla, pečoval o děti a měl všechny velmi rád. Dostal své potomky do péče (o víkendech navštěvují děti matku) a nadále se o ně vzorně stará. Dokonce se naučil vařit a to lépe než jeho bývalá žena. Přesto se domnívám, že takových příkladů nenalezneme mnoho, protože žena je od přírody nositelkou mateřského pudu a v žebříčku hodnot se na prvním místě nacházejí pouze potomci. Vraťme se ale zpět k příchodu nového otce do zaběhlé rodiny. Co nebo kdo rozhoduje o přijetí nebo nepřijetí? Matějček a Dytrych hovoří o mnoha činitelích, které to ovlivňují. Dalo by se říci, že na prvním místě stojí děti. Jejich vztah k nově přichozímu, ale také opačně. Vztah matky k dětem, vztah matky k dětem partnera. Nesmíme zapomínat na původního otce. I jeho konexe s vlastními potomky hraje důležitou roli (může je odmítat, nebo naopak si je k sobě lstivě přitahovat a odrazovat je od přijetí matčina přítele – což není obzvlášť morální strategie, přesto nebývá vzácná). Děti hned na biologického otce nezapomínají (podle výzkumu to může být až pět let). Matky situaci podceňují. Stejně jako mladé zamilované dívky vnímají ze začátku situaci příliš ideálně a zaslepeně. Zapomínají, že jejich děti to tak nevidí a mnohdy více ulpívají na původním otci a na nového zatím nejsou připravené, což je naopak může stresovat a znechucovat. Přesto děti vnímají především pocity matky. Jak je stresovaná ona, tak se stresují i ony. Pokud je naopak spokojená a šťastná, navodí to v rodině větší pohodovou atmosféru, než prázdné domlouvání. Táňa B., která poskytovala své zážitky ze svého rodinného života, popisuje přijímání nového otce jako

pozitivní, protože tehdy cítila, že její matka začíná znovu šťastně žít. Uvolnění po rozvodu a následný sňatek s hodným mužem, který prožívala matka, vlilo do srdce malé Táni klid. Podobně Andrea C. (poskytla své zážitky stejně jako Táňa) měla radost, když se její matka vdala za nového muže, se kterým ji ona sama seznámila (trávil s ní hodně času a často ji doprovázel domů – když se např. vraceli z rybaření). Dodnes mají šťastnou rodinu.

3.5 RODIČOVSTVÍ V NEVLASTNÍCH RODINÁCH

České slovo rodič je odvozeno od slova rodit – tedy přivádět na svět. Latina jej odvozuje od slova genus (rod, rodina), generátor nebo genitor – ploditel, otec, předek. Dále latinské partus znamená porod nebo zrod a do sebe jej přejal anglický jazyk – parent = rodič. Etymologie nás vede k jednoznačnému významu slova rodič = ten, který zplodil, ten, z kterého jsme se zrodili. V dnešní době je vlastní rodičovství posvátné a má se chránit. Stát sám má snahu udržet rodinu pohromadě, aby se vyvaroval vyšším ztrátám v rozpočtu na sociálních dávkách a nejrůznějším příspěvkům pro matku s dětmi v nouzi. Dnes je obecně šťastná rodina něčím magickým a jediným přijímaným. Naopak problémy v ní (rozvody, rozchody partnerů) patří k nežádoucím, stejně tak jako příchod nevlastních rodičů do rodiny. Především pak jsou-li v ní děti.

Matějček a Dytrych rozdělují rodičovství na psychologické a biologické a jako nejdůležitější pojem při ochraně nevlastního rodiče pokládají jeho identitu, která může být často ohrožena sociálním okolím rodiny. Jak již víme, společnost bývá často méně chápavá, někdy i zlá a krutá!

4. EMOČNÍ ZÁZEMÍ

„Pocit lásky je emoce, která provází prožitek vznikání katexe. Jak si jistě vzpomínáte, jde o proces, v němž se pro nás něco či někdo stává významným. Jakmile k tomu dojde, začneme do „předmětu naší lásky“ vkládat svou energii, jako by byl součástí nás samotných.“¹⁸ Láska je tím největším a nejkrásnějším pojítkem rodiny, které může existovat – nejsilnější emoční stav, nezměřitelná a zcela subjektivní. Díky ní se dva lidé sblíží, začnou mít jeden o druhého zájem – zájem o duševní růst, spokojenost a štěstí toho druhého. Oba partneři si k sobě vytvářejí pouto a jisté závazky, které pak do určité míry plní či neplní. „Naproti tomu kamarádká či manželská láska není tak vnějšně ozdobná, ale ohleduplné, obětavé a kooperativní soužití z ní vytváří pevný svazek, jehož síla se projeví v období vnějších otřesů a krizí.“¹⁹ Ze začátku vztahu je láska bouřlivá a zranitelná. Po půl roce dochází často k prozření, a pokud vztah vydrží, přestanou partneři milovat ideál, ale skutečně jeden druhého. Začíná se mezi nimi vytvářet něco víc – něco, o čem hovoří S. Peck. O lásce, kdy oběma partnerům záleží na rozvoji a štěstí toho druhého.

Může se stát, že se ta pouta potrhají a manželé se od sebe odtrhnou a často i rozvedou. Mnohdy zapomínají, že ještě existují další, kteří si silná pojítka vytvořili s nimi – jejich vlastní rodiče, přátelé, ale především jejich děti. Ty si od počátku splétaly síť vztahů (plných maximální důvěry, štěstí, lásky – pocitů, že jsou milovány a v bezpečí) k oběma rodičům a teď jim je právě oni přetrhávají. Dochází k nepříjemné situaci – dítě přestává mít pocit bezpečí, přestává saturovat své bazální i citové potřeby – dochází k deprivaci a trvalým rýhám v srdci dítěte. Je ve stresu a musí jej zvládat. Na to je třeba velké množství energie, jejímž vyčerpáním klesá obranyschopnost organismu. Na řadu přichází psychosomatické obtíže, zvyšuje se nemocnost. Kdo z rodičů si uvědomí, že mimo antibiotik by jejich dítě potřebovalo i psychoterapii? Tak, aby se odstranily pocity

¹⁸PECK, S. M. *Nevyšlapanou cestou*, 2002, str. 100

¹⁹NAKONEČNÝ, M. *Encyklopedie obecné psychologie*, 1998, str. 81

frustrace a ono pak opět mohlo saturovat své životní potřeby od základních až po ty nejvyšší. Životní hodnoty rozebíral psycholog Maslow, stejně tak o nich hovoří ve svých přednáškách MUDr. Marie Chloubová²⁰. Vyzdvihuje především situace, jež jsou východiskem právě nesaturovaných potřeb.

4.1 MASLOW – HIERARCHIE A SATURACE POTŘEB

Abraham Harold Maslow (1908 –1970) byl americký psycholog, jeden ze zakladatelů humanistického proudu v psychologii. Zabýval se hierarchií potřeb, jejichž uspokojováním člověk může nejen přežít, ale být i šťastný. Ty umístil záměrně do pyramidy²¹. Pevné základy obsahují fyziologické potřeby: je jím příjem vody, potravy, kyslíku, spánku, vylučování a sex. Bez nich se naše tělo stává neovladatelné a za různý časový úsek umírá. Pokud však saturovány jsou, posouváme své zaměření na: bezpečí, stabilní zaměstnání, ekonomické zabezpečení, „teplo domova“ a předvídatelné prostředí (život okolo nás musí mít pevný řád – po měsíčním úsilí v práci přijde výplata, když dítě zlobí, má být potrestáno). Třetí stupeň obsahuje: družnost, rodinné vazby, společenské vazby, lásku a city. Pokud se nám těchto potřeb nedostává, přichází pocit, že jsme odstrčeni od společnosti, cítíme se sami. Dále nasedají na pyramidu ty potřeby, o které (myslím všechny v úrovni) neusiluje už úplně každý. (Některým stačí jen uznání přátel, neusilují o vyšší moc nebo o dosahování extrémních výsledků.) Jsou jimi: uznání, potřeba držet co nejlepší společenský status, úcta a uznání, mít moc a vliv. Záleží na tom, kolik z těchto vyjmenovaných vyžadujeme saturovat a na jaké úrovni, protože podle toho v opačných případech přichází pocit méněcennosti a podřadnosti. Člověk stoupá po blocích pyramidy až na nejvyšší stupeň, a tím je seberealizace – tzv. B-úroveň („B znamená bytí ve svém nejhlubším významu, tj. vlastní existenci sjednocenou s veškerou vesmírnou skutečností“)²². Tato poslední část je

²⁰ CHLOUBOVÁ, H. *Práce se somaticky nemocnými*, 2009, přednáškový cyklus HTF UK

²¹ Pyramida potřeb je umístěna v příloze 4

²² DRAPELA, V. J. *Přehled teorií osobnosti*, 2003, str. 138

typicky lidská, fauna ani flora o ni neusiluje. Její typický projev je právě zplodit potomstvo. Realizovat sebe sama ve výchově a mít tu moc předat kus své životní zkušenosti do vlastního dítěte. Skrze tento akt dochází k naplňování našich potenciálů. Přesto Maslow podotýká, že ne každý postupuje přesně podle jednotlivých bloků. Každý preferuje jednu věc před druhou, popřípadě se vymyká ze systému, drží-li například protestní hladovku za záchranu lesů v Amazonii.

4.1.1 Saturace potřeb

MUDr. Marie Chloubová sestavila pro potřeby svých přednášek tzv. „Domeček potřeb“. Jedná se o rozšířenou obdobu Maslowovy pyramidy potřeb. Díky němu a schématu saturace potřeb se nám snažila ukázat složitost jejich uspokojování. Především pak to, jak je důležité je uspokojovat postupně. Stačí se zeptat nemocného člověka na jednotce intenzivní péče, jaké má potřeby a přání. První odpověď bude zaručeně: „Chci být zdravý a bez bolesti.“ Pak teprve začne hovořit o touze mít zase okolo sebe rodinu, přátele, vrátit se zpět do práce, budovat si kariéru a v poslední řadě třeba opět začít malovat obrazy. Takový člověk má obavy, co s ním bude dál. Převládá strach, úzkost, bolest, zlost, osamělost až depresivní pocity. Svou budoucnost nevidí často příliš pozitivně, nemá pevný řád ani jistoty, které by mu vytvořily pevnou zem pod nohama.

Obecně máme mnoho potřeb, které není nutné uspokojovat permanentně. Nemusíme jíst celý den, přestože se potřeba jídla nachází mezi základními. Pokud však dostaneme hlad, stává se potřeba aktuální a pak i sílí motiv k činnosti jídlo si obstarat. Tělesné – základní – potřeby člověk uspokojuje v pravidelných (v dnešním uspěchaném světě spíše nepravidelných) cyklech – v biologických rytmech. Problém nastává tehdy, když člověk najednou potřebuje uspokojit více potřeb. Z toho vyplývá, že život člověka se nachází mezi saturacemi potřeb a frustracemi. Další potíže nastávají při jejich vzájemné interakci, protože neprobíhají izolovaně jedna od druhé – mohou se křížit ale i doplňovat; jedna na druhou jednoznačně

působí. „Složitost saturace potřeb je právě v těch mnoha subjektivních a objektivních podmínkách a individuální složitosti vnitřních vztahů člověka.“²³ A právě krásným příkladem je pro nás uspokojování potřeb v rodinném životě. Především pak boj muže, zdali zůstat doma a seberealizovat se při výchově dětí, nebo jít za mladší ženou a uspokojit sexuální pud, popřípadě potřebu se realizovat zplozením dalších potomků s jeho genomem.

Pro modelovou situaci vezměme rodinu, kde se manželé již rozvedli a po čase si najdou jiného partnera. Příklad: Děti zůstávají s matkou (k otci jezdí jen na víkendy) a po nějaké době se seznamují s matčíným přítelem. Později se tento muž stává jejich novým otcem. Nastává situace utváření si nových sítí vztahů nejen k novému rodiči, ale i k těm původním. Může se stát, že pro špatný vztah s novým rodičem dítě zaujme negativní postoj i k biologickému. Většinou však v relativně fungující a nově se stmelující rodině se přiznávající otec snaží urovnat si vztahy s dětmi a nahradit jim to, o co přišly. Ale jak? Scott Peck dále hovoří o lásce²⁴: „*Hlavní formou, kterou se láska projevuje, je pozornost.(...) Nejobvyklejším a nejdůležitějším způsobem, jímž projevujeme svou pozornost, je naslouchání.*“ Podle mého názoru je toto velmi přesná a pěkná definice, kterou se však málo kdo řídí. Její užití má mnoho podob, ale ani jedna není pro nadcházejícího otce či matku jednoduchá. U kojence se jedná o kontakt na úrovni dotyků a naplňování bazálních potřeb dítěte. Později dítě žvatlá a pokouší se o první slova – na nás je opravovat jeho chyby a hovořit s ním. Problém nastává u malých dětí (batolat) a u mladšího školního věku (např. podle E. Eriksona: období boje mezi snaživostí a méněcenností, věk: 6 – 12 let). Dítě má potřebu říkat všechno. Z nepřeborného množství sláтанých informací by rodičům pukla hlava, proto je zapotřebí selektivní pozornosti, aby poslouchající nebyl velmi časně zahlcen nedůležitými informacemi, než se dítě třeba i osmělí a řekne věci podstatné. Starší děti v období puberty se málokdy svěřují rodičům. Nebaví se s dospělými a vše raději řeší s vrstevníky a kamarády v partě. Záleží na kolektivu, který

²³ CHLOUBOVÁ, H. Práce se somaticky nemocnými, 2009, přednáškový cyklus HTF UK

²⁴ PECK, S. M. *Nevyšlapanou cestou*, 2002, str. 103

mladého člověka obklopuje, protože i když se to nezdá, může ovlivnit přístup dítěte k rodičům, a to buď pozitivně, nebo negativně. Moje čtrnáctiletá kamarádka Markéta má rozvedené rodiče a bydlí s matkou. Často nechápe verbální i neverbální projevy, které k ní matka vysílá, především pak jedná-li se o spor a jeho následné usmiřování. Chodí za mnou se svými stejně starými kamarádkami a svěřují se mně. Období, kdy se dítě raději svěřuje svým vrstevníkům je obtížné i pro vlastní rodiče, natož pro nové, kteří ještě děti tak neznají a dostanou to od nich patřičně znát se slovy: „Vždyť ty mě ani neznáš, tak co se do toho pleteš!“ Přesto by se noví rodiče neměli vzdávat. Dobrým příkladem je má druhá kamarádka, stejně stará jako Markéta, která má nového otce ve věku 26 let (její matce je 40let!), jmenuje se Anna. Otec s ní hovoří z jakéhosi nižšího pohledu, než její starší matka. Anna z něj cítí spíš spojence, především díky jeho věku a schopnosti nazírat na věci ještě s kapkou pubertálního pohledu. Anin sedmnáctiletý bratr Martin do dotazníku uvedl: *„Mám se lépe ve smyslu, že s novým přítelem mé mámy jsem spíš kamarád, nežli jeho syn, což s tátou tak nebylo. Byli jsme kamarádi ještě předtím, než s mámou začali být a trochu špatně jsem nesl, když se pak snažil být můj táta a dávat mi zákazy. Ale když jsem pak trochu povyrostl, došlo mi, že je to dobře, v rodině musí být nějaká autorita a máma je hodně měkká. Tato situace mi vyhovuje, mám klid a s oběma rodiči, jak s mámou, tak s ,tátou‘ vycházím spíš jako s kamarádem a myslím si, že je to dost důležité.“*²⁵ Martin si vytvořil ke svému novému otci vztah, který se stal nyní plnohodnotným, přestože jak z textu, tak z vyplněného dotazníku je patrné, že oběma dětem původní otec velmi chybí. Nebylo zde možné zkoumat stav do hloubky, protože oba situaci neměli plně emočně pod kontrolou. Anna dokonce měla problém dotazník vyplnit.

²⁵ Citace z dotazníku, který je uveden v příloze 1

4.2 ČAS SEZNÁMENÍ S NOVÝM RODIČEM

Toto se mi jeví jako velmi nepříjemný moment celého budoucího vztahu. Stačí si uvědomit názvy, které děti mají pro „ty nové“ (macecha, otčím) a ani pohádky dětem nenavozují příjemný pocit z nového rodiče (Popelka, Sněhurka a sedm trpaslíků, Jeníček a Mařenka, Zlatý kolovrat). Z toho vyplývá, že ani dospělí nemají lehkou roli. Pokud není původní rodič opatrný, pak základna vztahů jeho dítěte k nadcházejícímu partneru bude jako z písku. Při každé nepříjemnější situaci nebo přímo konfliktu bude základna splavena deštěm a nastane opět chvíle počátečního budování. Jak ale vybudovat vztah na skále? Rozhodně za pomoci partnera – vlastního rodiče. Dítě přišlo o polovinu opory a než přijde nová (pokud dítě vůbec počítá, že nějaká nová nebo i stará přijde), je třeba, aby hodně času trávilo s původním rodičem a nemělo pocit samoty a především strachu, že o poslední polovinu opory přijde. Neomalenou a především fatální chybou je říct dítěti: „Toto je tvůj nový táta, odtěď tu s námi bude bydlet.“ V tu chvíli nastává šok a pocit samoty a odstrčenosti.

Předsevzala jsem si vést práci v pozitivním duchu, proto uvedu příklad seznamování. Hovořím o rodině Táni B., která mi velmi ochotně poskytla informace v rozhovoru. Její dnešní otec byl kamarád její matky a oba se stýkali v přátelském duchu, Táňa tomu byla přítomna. Chodila i s matkou na návštěvy a jeho měla za „milého strýčka“. Pak se začala obě manželství hroutit. Její dnešní otec se rozváděl a její matka prchala i se sedmiletou Táňou od násilníka, kterému soud po rozvodu nařídil nepřibližovat se k rodině. Ve chvílích seznamování se s novým otcem byla matka Táně oporou. Utvrzovala ji v tom, že není a nebude sama, že ji má stále velmi ráda a že ten nový otec je onen „milý strýc“, kterého zná. Táňa se pak skutečně necítila sama, rodina se spokojeně rozrostla o dalšího člena a je šťastná dodnes.

Tímto chci naznačit, že není dobré na děti spěchat, ať je jejich věk jakýkoliv. Důležité je komunikovat s nimi a dát jim najevo, že ať přijde kdokoliv, ony budou tím nejdůležitějším člověkem v životě.

5. RODINNÉ VAZBY

„Kvalita vazby mezi dítětem a matkou, později i mezi dítětem a otcem a dítětem a dalšími členy rodiny, je klíčovým činitelem osobnostního vývoje.“²⁶ Od toho se odvíjí velmi důležitý pojem – tzv. **vazbové chování**. Jedná se o vytváření si vztahů především dítěte s otcem a matkou. Úspěchy či neúspěchy tohoto procesu se později zrcadlí v dospělosti. Hovoříme-li o nezdařených procesech, míníme ty vazby, kde si dítě nevytvořilo v prvních měsících svého života „důvěru“ k matce (později i otci a ostatním nejbližším). Postoj k dospělým pak může být:

- Ambivalentní – dvojnáčný, přesto převládá povrchová závislost
- Vyhýbavý – jedinec se stahuje, snaha být nezávislý
- Dezorganizovaný – stavy střídavého odmítání a přijímání dospělého

Důležitým východiskem je přenos vazby z orientační rodiny do prokreační. Toto potvrzuje na svých stránkách i Katarina Filasová (psycholožka a psychoterapeutka, zabývající se nejen manželskými problémy, pomáhá lidem s nízkým sebevědomím, depresemi apod.): *„Důležitý je také rodinný model, ve kterém dítě vyrůstá. To, jak se rodiče chovají k sobě navzájem. Když rodiče mají fungující vztah a dítě vyrůstá v pohodové atmosféře a pocitu bezpečí, tuto zkušenost si přináší i do svého partnerského vztahu.“²⁷* Matka se ke své dceři bude chovat přesně tak, jak se k ní chovala její vlastní matka, když byla malá. V roce 1975 provedla Lynchová výzkum, v němž zkoumala vliv negativních postojů matky v těhotenství na dítě, vliv nemocí dítěte i matky během prvního roku života na pozdější situaci v rodině. Dospěla k závěru, že komplikované těhotenství, odebrání dítěte hned po porodu nebo nemoc vedou

²⁶MATOUŠEK, O. *Mládež a delikvence*, 2003, str. 42

²⁷FILASOVÁ, Katarina. c 2008 [04.08. 2009] Stránky Mgr. Katariny Filasové. <http://www.rozvoj-osobnosti.cz/proc_nebyt_jako_rodice>

k pozdějšímu týrání či zneužívání dítěte matkou. Tento stav může vést až k delikventnímu jednání dítěte v dospělosti.

5.1 POTENCIÁLNÍ KRIZOVÁ RODINA

Málokdo z nás měl to štěstí a vyrůstal v ideální rodině. Přesto mnozí z nás dokázali nepříjemnosti z dětství a dospívání unést a dnes se snaží být příkladnými rodiči a s láskou vychovávat své potomky. Někteří jedinci se však s těžkými životními situacemi nedokážou vyrovnat, či je zvládat (např. jedinci se slabším osobnostním potenciálem, nekomfortní, citově labilní apod.). Ti nejen že si těžko hledají vhodného partnera, ale následně většinou tvoří „krizovou rodinu“ s vysokým potenciálem rozvodu a nevhodným řešením po-rozvodových situacích. Především pak otázky týkající se financí nebo výběru nového partnera (který je dost často zrcadlovou kopií partnera prvního). Toho si můžeme opět všimnout u jedné případové studie z knihy O. Matouška²⁸(Jarmila vyučená pánská krejčová, pracuje jako obsluha mandlu. Vzala si číšníka ze sousedící restaurace, měla s ním dva syny. Otec odešel od rodiny, když bylo staršímu synovi 6. Neplatil výživné, Jarmila je musela vymáhat soudně. Po půlroční známosti si vzala manželova kolegu z restaurace. Ten se doma často neukazoval, a když, tak opilý a manželku bil. O starším synovi tvrdil, že spěje pro kriminál. Syn měl ve škole potíže s chováním a s prospěchem). Matka si po rozvodu s prvním mužem nevzala nic jiného, nežli jeho „kopii“. Myslím si, že u tohoto případu stál na vině také sociální status a vzdělání Jarmily.

Ve druhé kapitole jsem naznačila první příznaky vzniku problémové rodiny: fakt, že matka si nevytvoří adekvátní vazbu k dítěti. To pak může přenést svoji deprivaci do budoucí prokreační rodiny. Další problémová situace nastane v případě dětí z dětských domovů, které nepoznaly realitu mimo ústav. V jejich životě neexistoval pevný i láskyplný rodičovský dohled a při příchodu do reálného světa se jen velmi těžko orientují.

²⁸ MATOUŠEK, O. *Mládež a delikvence*, 2003, str. 45

Nerozumí sociálně-společensko-kulturním vazbám, těžce navazují kontakty, snáze se dostávají do vězení – ve kterém se však cítí lépe (jedná se o instituci podobnou těm, ve kterých vyrůstaly). V budoucnu k ní nevědomě či vědomě budou opakovaně směřovat.

Opakované věznění manžela dovede ženu i s dítětem k rozvodu ve snaze hledat sobě lepšího manžela a otce pro své dítě. V podobných rodinách se může vyskytovat tělesné a psychické týrání, zneužívání nebo zanedbávání. Tyto okolnosti dříve nebo později (nebo vůbec) donutí matku s dítětem ze vztahu odejít. Táňa B. se svojí matkou prchly od otce, který matku bil a celkově se choval nepřipustně k oběma. Z počátku však bylo manželství zdravé. Situace se komplikuje ve chvíli, kdy si matka po rozvodu nikoho nového nenajde a musí vychovávat sama malé děti. Ty postrádají silný otcovský vzor a tuto zkušenost si opět ponесou do své budoucí prokreační rodiny. Katarina Filasová dodává: *„Jaký jiný vzor by si měl syn hledat než svého tátu? Pokud vyrůstal v úplné rodině, většinu věcí od něj odpozoroval a v dospělosti se jen rozhoduje, které z nich mu vyhovují a které ne. Pokud mu vyhovují, zůstává stejný jako otec, pokud nevyhovují, má právo a možnost je změnit.“*²⁹ Učení nápodobou je základním učením v životě batolete a mladších dětí. Jeden z pedagogů na Husitské teologické fakultě nám říkal, že když měl malého syna, musel jíst polévky (i když mu opravdu nechutnaly), protože by syn „napodobil svůj vzor“ a polévky by jen kvůli tomu začal odmítat. Problém ovšem představují synové, kteří napodobují kriminální, nebo trestní chování svých otců. Často se jedná o týrání manželky, bití nebo slovní urážky, kde pak syn matku napadá jako jeho „vzor“.

Jen těžko se dá vyvarovat nesnázím v partnerských vztazích, pokud člověk nemá vůli a odhodlání a ke všemu se staví pasivně. Říká si, že vše bude dobré, v nejhorším se může rozvést a najít si jiného muže – dítěti je to jistě jedno. Takové soužití vede k problémům nejen v životě ženy, ale především k těžkostem v životě dítěte, které navíc za nic nemůže. Myslím,

²⁹ FILASOVÁ, Katarina. c 2008 [04.08. 2009] Stránky Mgr. Katariny Filasové. <http://www.rozvoj-osobnosti.cz/proc_nebyt_jako_rodice>

že jen pevná rodina (nově utvořená nebo pravá) s rozumným vystupováním je nejlepší prevencí proti kriminalitě všech jejích členů.

5.2 KDYŽ SE VAZBY TRHAJÍ – SMRT MILOVANÉ OSOBY

Jedním ze způsobů přetržení vazeb v rodině je i smrt – v naší republice velmi tabuizovaná záležitost. Lidé se tomuto tématu brání, s tím souvisí i strach vyhledávat odborníky v oblasti poradenské péče pro pozůstalé. Oproti okolnímu světu, především pak našim západním sousedům, je Česká republika zaostalá. Rodina je rozsáhlý systém, proto ji smrt jejího člena zasáhne kompletně a na všech úrovních, především pak na té komunikační. Dojde k nepochopení mezi jednotlivými členy. (Někdo truchlí dlouze, potřebuje o svých pocitech hovořit s ostatními, jiní svou bolest v sobě dusí a nechtějí o ní ani slyšet.) Záleží na okolnostech úmrtí a na síle pout, kterými byli k zemřelému vázáni ostatní členové rodiny. Pokud se jedná o milovaného tatínka, který se dlouho dobře staral o svou rodinu, bude truchlení výrazně odlišné od stavu, kdy byl otec alkoholik a rodinu zanedbával. V neposlední řadě se také ptáme, jak dotyčný zemřel? Trauma ze svědectví dopravní nehody bývá často tím nejhorším. Bohužel, na silnicích po celém světě umírá čím dál víc lidí – čím dál více rodičů, kteří budou postrádáni svými nejbližšími, nejvíce pak dětmi. Naopak protahované umírání v pozůstalých vytváří pocity viny za vlastní myšlenky typu: „Kdy už to konečně skončí?“ Vyčítají si, že nebyli dost silní, že situaci nezvládli, že neudělali maximum. Pozůstalý rodič zažívá bolestivé období, často nechce trápit své okolí vlastním truchlením a zármutek v sobě dusí. Nechce trápit především svoje děti a tak je ani neinformuje. Bohužel, toto je nejhorší možnou variantou, protože i malé děti smrt vnímají. Cítí, že někdo odešel a začínají to přičítat za vinu samy sobě (zlobila jsem tatínka, proto už s námi není). Dětská fantazie může překračovat meze a mnohdy se rozroste do šíře mnohem horší než realita. A dále nevyrovnání se se ztrátou partnera mnohdy vnáší nesrovnalosti

do budoucího partnerského vztahu, který tím trpí a může se nenávratně narušit.

5.2.1 Úmrtí dítěte

Po této traumatické události často nastávají nepříjemné změny v rodině. „*Smrt dítěte konfrontuje očekávání většiny lidí o přirozeném, ‚normálním‘ sledu věcí. (Takhle to být nemělo! Děti by přece neměly umírat, měly by žít šťastný a spokojený život.)*“³⁰ Nejedná se pouze o malé děti, ale i o dospělé lidi a seniory, kteří velmi těžce nesou ztrátu svých milovaných dětí. Tento problém bývá často tématem na sezení seniorů. Hovoříme-li o malých dětech, adolescentech, popř. mladých dospělých z fungujícího vztahu, situace se rázem mění. Většina rodin si nese problémy, které se v danou dobu nemusí řešit, jsou ve vztahu s přítomně žijící celistvou rodinou nepodstatné. Ve chvíli, kdy dojde k úmrtí dítěte, takové problémy a starosti vyplouvají na povrch. Představují pak rozhodující zásah do života rodiny a do chvílí rozporů z truchlení. Nebo i naprosto fungující vztah může dostat takovou událostí zdrcující zásah a ne vzácně dochází k jeho destrukci. Pomocnou ruku pak natáhne poradenství pro pozůstalé – především jeho párové odvětví. Muž i žena prožívají zármutek odlišným způsobem, a tak může dojít k nepochopení a zbytečnému rozvodu. Častou příčinou roztržky bývá potřeba pohlavního styku. Muži skrze něj získávají útěchu, ale ženy se mu spíše vyhýbají, a pak za to obviňují stejně zoufalého partnera. Oba své vzpomínky na milované dítě nebudou chtít nikdy zapomenout, ale bolest, kterou prožívají ano!

5.3 SPECIFIKA VZTAHŮ V NEVLASTNÍCH RODINÁCH

Pokud si chceme vymezit základní rozdíl ve vlastní a nevlastní rodině, pak se musíme podívat na úplný začátek takového vztahu. Dva lidé se vezmou

³⁰ ŠPATENKOVÁ, N. *Poradenství pro pozůstalé*, 2008, Str. 21

a pro příklad se jim po roce narodí první dítě. Potrvá několik let, než bude dítě schopné v noci přiběhnout za rodiči do postele, bude-li se třeba bát (do té doby je přivolá jen pláčem nebo křikem). Chci poukázat na poměrně dlouhou dobu, kdy manželé mají relativně klid na své nerušené intimní chvíle a na rozvoj manželského vztahu. V nevlastní rodině tomu tak není. Přijde-li nový rodič (nebo ještě jen přítel/přítelkyně) do rodiny, očekáváme zde přítomnost dětí, a to starších než v batolecím věku. Děti zvědavých, které mohou kdykoliv narušit intimní chvíle rodičů, což je ve většině případů velmi nevhodný moment! Taková nehoda, nebo jen obava z ní, může ohrožovat kvalitu partnerského vztahu. Stejně tak i fakt, kdy novomanželé nemají téměř žádný čas jen sami pro sebe. Na straně dětí panuje strach ze samoty (matka se bude chtít věnovat více svému novému partnerovi, zažívat s ním příjemné chvíle, a proto děti budou muset být občas samy). Tento stav nemusí přirozeně nastat, ale nelze na něj zapomínat, především jsou-li děti malé a potřebují-li mít u sebe matku více než jiné – mohou i na nového partnera žárlit. Negativní postoj vůči erotickým náznakům mezi rodiči zastávají děti v pubertě. Svou nelibost pak dávají rodičům velmi znát. Ti mají nepříjemné pocity a ve snaze dětem vyhovět opomínají rozvíjet svůj vlastní manželský vztah. Taková situace se v závěru odrazí negativně na celé rodině, proto je velmi důležité najít cestu pro pozitivní rozvoj jak vztahů mezi manželi, tak i mezi nimi a dětmi.

6. KOMUNIKACE V RODINĚ

Komunikace je nedílnou součástí života nás všech. Každý k ní má svoje důvody a svou motivaci. Jednou z nich je motivace zdržovací, která je pro rodinu nejpodstatnější. Vyplývá z lidské potřeby být s někým v kontaktu, moci se podělit o zážitky a své myšlenky stejně tak, jako nahlédnout do myšlenkového světa těch druhých. Sdílet dobré i zlé s druhou osobou, být vyslyšen, to vše pro mě znamená, že mám pro druhého cenu (ale i ve svých vlastních očích mám svou vlastní cenu) – mám z toho dobrý pocit, jsem spokojená. Motivací člověka komunikovat je opravdu mnoho, přesto se zde vyskytuje jedna velmi podstatná. Podle Z. Vybírala je jí „*existenciální motivace*“³¹. Vše, co se přímo týká žití nebo nežití, se pro lidskou bytost nachází na prvním místě. Stejně jako smysl života, kterým si potvrzujeme vlastní existenci. Komunikace v nás stejně tak může navodit příjemné pocity tehdy, když s námi někdo vlídně mluví, naslouchá nám, nebo se nám skrze komunikaci snaží viditelně zvednout náladu. „*Komunikujeme, abychom se udržovali psychicky zdraví a lidsky celiství.*“³²

Do rozhovorů vstupujeme v různých rolích. Odlišně hovoří student s profesorem, jinak s kamarády v hospodě a ještě jinak s dívkou na první schůzce. Při vytváření rodiny se automaticky rozkrývají jednotlivé role s hierarchickým postavením. Každá rodina je jedinečná, své členy si rozestavuje podle vlastních tradic, ale zároveň se ohlíží na změny přicházející zvenčí (především tehdy, přijde-li druhý partner z odlišných poměrů). Rodiče se pro své děti stávají první autoritou. Musí je poslouchat, akceptovat jak pochvaly, tak tresty, dodržovat zákazy a příkazy. Role autority je svůdná a nabízí moc. Vytváření si autority není mnohdy lehké, především když se jedná o nově příchozího rodiče do neúplné rodiny. Nejdříve se nový rodič (dále jen NR) snaží získat si děti na svou stranu. Pak se postupně (i během procesu získávání) přesouvá do role autority. Pro potomky (zvláště v období puberty) není proces začleňování NR nijak

³¹ VYBÍRAL. Z, *Psychologie komunikace*, 2005, str. 35

³² VYBÍRAL. Z, *Psychologie komunikace*, 2005, str. 35

jednoduchý. Většina dotázaných vnímala zpočátku negativně přechod od „milého strýčka“ k „novému tátovi“. Problém nastává v komunikaci. NR hovoří s potomkem nejprve na rovině kamarádké, později se snaží dávat zákazy, příkazy a trestá za nevhodné chování. Pokud není proces „změny komunikace“ pozvolný, může dojít k vytvoření bariér mezi dítětem a NR.

6.1 NEVERBÁLNÍ KOMUNIKACE

Vysílání signálů skrze neverbální komunikaci patří k jedné z nejdůležitějších částí přijímané informace od druhé osoby. Z. Vybíral cituje: „*Pokud se setkáme s neverbálním sdělením, které není v souladu s verbálním, je pravděpodobnost, že uvěříme neverbálnímu signálu pětkrát větší.*“³³ V praxi to znamená, že dítě jen těžko uvěří dospělému, který bude tvrdit jak jej má rád a přitom se bude mračit, stavět se k dítěti zády nebo jej bude bít a nadměrně trestat. Z toho vyplývají okruhy neverbální komunikace. Jsou jimi gesta, posturika, mimika, haptika, proxemika, fyzický zjev a tón hlasu. Tyto aspekty se dále mohou dělit na pohyby rukou, intonaci a pauzy v hlasovém projevu a mimiku v jednotlivých částech obličeje (jako například zvedání obočí, spadnutí čelisti) a další. Většina z nás zná některá klasická kladná a záporná gesta a v případě rozhovoru si jich všimneme a jsme schopni na ně reagovat (ve spojení s verbálním projevem, který nám může být nápomocným klíčem). Jak si má ale nový rodič vytvořit vztah s někým, kdo ještě neumí mluvit? Jak se může dostat do světa nemluvněte? Jedním z možných řešení je tzv. „Čas strávený na podlaze“³⁴. Jedná se o hru dospělého s dítětem, necháme se jím manipulovat. Nejprve zaujmeme polohu vleže na břiše, obklopíme se věcmi a hračkami, které má dítě rádo. Necháme se vtáhnout do jeho světa, roli vůdce přejímá ono a my se stáváme pomocníky a podporovateli jeho činnosti, kterou mu tak pomáháme rozvíjet – dáváme mu tak najevo svůj

³³ VYBÍRAL, Z. *Psychologie komunikace*, 2005, str. 81

³⁴ HOLINGER, P.C., DONEROVÁ K. *Co říkají děti než se naučí mluvit*, 2005, str. 102

zájem. Výjimečně se stává, že nový rodič přichází do rodiny s tak malým dítětem.

7. ZHODNOCENÍ DOTAZNÍKU

Při zadávání dotazníku jsem chtěla zjistit, jak nově utvořené rodiny fungují. Kolik negativního se v nich skutečně objevuje a to z pohledu dětí. V předešlých kapitolách poukazuji na děti, jako na nejcitlivější článek problému. Proto mě zajímalo, jak byly schopné se se změnou smířit. Přestože jsem dotazník distribuovala do svého okolí (a to jak osobně, tak elektronicky), vrátilo se jich vyplněných pouze osmnáct. Z nich jsem vybrala tři dobrovolníky, kteří byli ochotni svou situaci přiblížit podrobněji.

Nejvíce nesnází při vyhledávání možných adeptů způsobilo samotné téma a vlastní cílová skupina. Ale i tato skutečnost mi poskytla nové poznatky. Především to, že téma je stále tabu. Ptát se, zda-li dotyčný nepochází z rozvedené rodiny se po několika málo dotazech stalo nepříjemným. Nejvíce zajímavé se ukázalo, že ti kteří z takové rodiny nepocházeli, se tvářili dotčeněji, než ti, kteří ano – byli ochotní a dotazník vyplnili. I z tohoto pravidla se vyskytla výjimka. Dotazované bylo 15 let a její otec zemřel před pár lety. I když se se svým nynějším otcem sžila a má jej ráda, na původního nemůže zapomenout a velmi jí chybí. Pro ni bylo vyplňování dotazníku částečnou nepříjemnou vzpomínkou na minulost. Jediná taková zkušenost nezastínila ostatní vcelku pozitivní, díky nimž jsem získala kladný dojem. Především pak, že hrozivě nastíněná situace (rozvod, hledání nového partnera) nemusí vždy nutně končit utrpením. Spíš naopak, všichni dotázaní se s životem s novým rodičem dokázali smířit a mají spokojený život.

Dotazník nemohu předkládat jako reprezentativní vzorek, vzhledem k malému počtu účastníků. Přesto mi byl cenným podnětem a z osobního hlediska i jistým uklidněním, že i nepříjemná záležitost (jako mít nevlastního rodiče) může mít pozitivní vyústění.

ZÁVĚR

Nikdo nemá rád problémy. Často se je snaží ukrývat před svým okolím v domněnání, že se stanou terčem posměchu a pomluv. Nedobře fungující rodina, rozvod a boje o děti patří k problémům, které lidé neradi vystavují. Stejně tak se neradi chlubí tím, že nejsou pravými rodiči. Přesto jsem měla možnost se setkat s dětmi, které mají nového rodiče, ale jsou šťastné. Společnost často jen straší svou negativní představou, která mnohdy uniká realitě. Nemohu tvrdit, že všechny děti (i jejich rodiče) jsou spokojené se svojí situací, ale věřím, že je-li rodič milující, pak se neohlíží při hledání partnera jen na sebe.

V dávné i blízké minulosti se ukázalo zřízení rodiny jako nepostradatelné (především z hlediska majetku), rozvody proto nebyly žádoucí nebo byly přímo zakázány. Dnes moderní a liberální přístup k rodině enormně zvyšuje nejen počet rozvodů, ale následně i rodin s novým rodičem. V případě, že se rodina stane po čase klinickou, nebo dokonce disfunkční, je podle mého názoru lepší mít možnost se rozvést a dát šanci nově utvořené rodině, než žít do smrti s člověkem, který ubližuje nejen mně ale i mým dětem. Přesto i instituce nově utvořené rodiny prochází změnami. Od počátků povolení rozvodu se situace značně změnila. Rozvodovost stoupla o padesát procent. Posunulo se vnímání normality rozvodu, je často brán jako lék na krizi. Časté střídání partnerů – jako adeptů na post nového rodiče – poškozují utváření dětských vazeb na rodiče (což může neblaze ovlivnit jejich vývoj i vnímání okolí). Od středověku přes novověk až do současnosti se vazby rodičů na děti rapidně změnily (častá úmrtní dětí během epidemií, potřeba „jen“ další pracovní síly na pole či do továrny, nevytvářely silné citové vazby mezi dítětem a rodičem). Dnes se očekává, že rodiče budou své potomky milovat, pečovat o ně a zajistí jim kvalitní rozlet do vlastního života. Existenci výjimek, které potvrzují pravidlo, prokazují dysfunkční rodiny. Přesto se domnívám, že dnešní ženy si vytvářejí hlubší citové vazby na své potomky a ty pak vědomě či nevědomě uplatňují při hledání nového partnera (a je

pro ně důležité, aby byly děti s novým rodičem spokojené). Děti se dnes až na výjimky nerodí mnoho, ale zato přežívají do dospělosti v nepoměřitelné míře oproti minulosti. Následné utvoření citové vazby je proto milou i nutnou povinností, která vede k životu spokojené rodiny a to ať původní, nebo nově utvořené.

Během své práce jsem měla možnost se seznámit s nejrůznější odbornou literaturou, která mi přinesla zajímavé poznatky. Také můj malý osobní průzkum mi otevřel cestu k zamyšlení a možnost komparace reality a teorie. Má vlastní představa rozvodu a nevlastního rodiče byla zpočátku děsivá a také mnozí autoři ji tak trochu prezentovali (po-rozvodové boje o děti, majetek a další nepříjemnosti). Díky tomu, že jsem se do problematiky ponořila hlouběji, začala se má představa osvětlovat nadějí na pozitivní úroveň. Především díky setkání s dětmi s nevlastními rodiči, které se přenesly přes krušné začátky a dnes mohu naplno říci, že jsou spokojené a žijí život naplno.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A CITACÍ

Primární literatura

PECK, M.Scott. *Nevyšlapanou cestou. Nová psychologie lásky, tradičních hodnot a duchovního růstu*. 3.vyd.Praha: Argo, 2002. 274 s. Přel. z The road less travelled. ISBN 80-7203-036-1

NAKONEČNÝ, Milan. *Encyklopedie obecné psychologie*. 2. Vyd. Praha: Academia, 1998. 429 s. ISBN 80-200-0625-7

KASSIN, Saul. *Psychologie*. 1. vyd. Brno: Computer press a.s..2007. 693 s. Přel.z Psychology. ISBN 978-80-251-1716-3

DRAPELA, Victor J. *Přehled teorií osobnosti*. 4. vyd. Praha: Portál. 2003.175 s. Přel. z A rewiew of personality theories. ISBN 80-7178-766-3

MATOUŠEK, Oldřich. *Mládež a delikvence. Možné příčiny, struktura, programy prevence kriminality mládeže*. 2. Vyd. Praha: Portál 2003. 344 s. ISBN 80-7178-771-X

MATOUŠEK, Oldřich. *Metody a řízení sociální práce*. 1. vyd. Praha: Portál 2003. 384 s. ISBN 80-7178-548-2

MATOUŠEK, Oldřich. *Rodina jako instituce a vztahová síť*. 1. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství 1993. 124 s. ISBN 80-901424-7-8

VYBÍRAL, Zdeněk. *Psychologie komunikace*. 1. vyd. Praha: Portál, 2005. 320 s. ISBN 80-7178-998-4

SOBOTKOVÁ, Irena. *Psychologie rodiny*. 2. vyd. Praha: Portál, 2007. 244 s. ISBN 978-80-7367-250-8

ŠPATENKOVÁ, Naděžda. *Poradenství pro pozůstalé*. 1. vyd. Havlíčkův Brod: Grada, 2008. 144 s. ISBN 978-80-247-1740-1

HOLINGER, Paul.C.,DONEROVÁ, Kalia. *Co říkají děti než se naučí mluvit. Devět signálů,jichž nemluvňata používají k vyjádření svých pocitů* 1. Vyd. Praha: Triton, 2005. 222 s. Přel. z What babies say before they can talk. ISBN 80-7254-634-1

MATĚJČEK, Zdeněk., DYTRYCH, Zdeněk. *Nevlastní rodiče a nevlastní děti*. 1. vyd. Praha: Grada, 1999. 143 s. ISBN 80-7169-897-0

Přednášky

MITÁŠ, Václav. *Metody sociální práce s rodinou*, 2008, přednáškový cyklus na HTF UK

CHLOUBOVÁ, Helena. *Práce se somaticky nemocnými*, 2009, přednáškový cyklus na HTF UK

Elektronické dokumenty

Kurzy.cz, spol. s r.o. a AliasWeb, spol. s r. o.; c 2000 - 2009 [27.07. 2009]
Kurzy.cz <http://zakony.kurzy.cz/94-1963-zakon-o-rodine/cast-3-hlava-1/>,

FILASOVÁ, Katarina. c 2008 [04.08. 2009] Stránky Mgr. Katariny Filasové. <http://www.rozvoj-osobnosti.cz/proc_nebyt_jako_rodice>

Stránky Českého statistického úřadu, c 2009 [07.08.2009]
<http://www.czso.cz/csu/2002edicniplan.nsf/tab/B6003EEE83>

Stránky Českého statistického úřadu, c 2009 [07.08.2009]
http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/uhrnna_rozvodovost_v_letech_1950_2008

Výzkumný ústav pedagogický v Praze, c 2005 – 2009 [09.08. 2009]
<http://www.rvp.cz/clanek/762/2214>

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha 1 – Dotazník k bakalářské práci.....	51
Příloha 2 – Tabulka rozvodovosti.....	54
Příloha 3 – Úhrnná rozvodovost v letech 1950-2008	55
Příloha 4 – Maslowova pyramida hierarchie potřeb.....	56

PŘÍLOHA 1

Dotazník k bakalářské práci

Vážený tazateli, před Vámi leží dotazník týkající se problematiky změn, které proběhly ve struktuře rodiny. Dotazník je anonymní, jeho výsledky budou použity k vypracování bakalářské práce s názvem „Nový rodič v rodině“. Děkuji za Váš čas strávený nad ním.

Pokyny: Kroužkujte nebo podtrhávejte pravdivé, čtěte vždy celou otázku; nepodepisujte se. Jakékoliv slovní doplnění otázek je možné!

1) Pohlaví: muž žena

2) Věk:

3) Sourozenci z 1. manželství: bratři(věk:.....;.....;.....)
sestry(věk:.....;.....;.....)

Rodina:

- a) Nový: táta máma
- b) Rodinný stav rodičů: Manželé(jak dlouho:.....) svobodní(jak dlouho:.....) budou se brát
- c) Kolik let Vám bylo, když k Vám přišel nový rodič:
- d) Můj původní rodič stále žije: ano ne
- e) Vzdělání původního rodiče: ZŠ SŠ VŠ
- f) Noví sourozenci: bratři(věk:.....;.....;.....) sestry (věk:.....;.....;.....)
- g) Vzdělání nového rodiče: ZŠ SŠ VŠ
- h) Chodí nový rodič do práce: ano ne

Vztahy:

1) Nový rodič:

- a) mě má velmi rád
- b) mě má rád
- c) mě moc nemá rád

d) mě nemá rád

e) nesnáší mě

f) něco na mě hraje(tváří se že asi má rád, ale cítím že mě nemá rád/
tváří se že mě moc nemá rád, ale cítím, že mě rád má)– pokud za f)
podtrhněte před nebo po lomítku!

2) Noví prarodiče:

a) mě mají velmi rádi

b) mě mají rádi

c) mě moc nemají rádi

d) mě nemají rádi

e) nesnáší mě

f) něco na mě hrají(tváří se že asi mají rádi, ale cítím že mě nemají
rádi/ tváří se že mě moc nemají rádi, ale cítím, že mě rádi mají)– pokud za
f) podtrhněte před nebo po lomítku!

3) Já, svého nového rodiče:

a) mám velmi rád/a

b) mám rád/a

c) nemám moc rád/a

d) nesnáším

4) Já, svého starého rodiče (např.mojí mámu,která si vzala nového
tátu..tedy mluvíme o mámě):

a) mám velmi rád/a

b) mám rád/a

c) nemám moc rád/a

d) nesnáším

5) Já, svého původního rodiče (např.mého tátu, který už s námi nebydlí/nežije):

a) mám velmi rád/a

b) mám rád/a

c) nemám moc rád/a

d) nesnáším

6) Od té doby, co mám nového rodiče:

a) Navštěvuji svého původního rodiče(jak často:.....)

b) Nenavštěvuji svého původního rodiče

7) Jak vnímáte změnu, která v rodině proběhla:

a) Měl/a jsem – stále mám, původního rodiče velmi rád/a..chybí mi

b) Měl/a jsem – stále mám, původního rodiče rád/a, ale nynější mi jej vynahrazuje

c) Měl/a jsem – stále mám, původního rodiče rád/a, ale nynější je ještě lepší

d) Neměl/a jsem – stále nemám, původního rodiče rád/a, s nynějším vycházím slušně

e) Neměl/a jsem – stále nemám, původního rodiče rád/a, jsem velmi rád/a že mám nového

f) Neměl/a jsem – stále nemám, původního rodiče rád/a, nesnáším ani toho nynějšího

Na závěr pár slov o situaci v nové rodině (jak se v ní cítíte, jak vnímáte svůj stav, zda-li se máte dnes lépe než dříve)

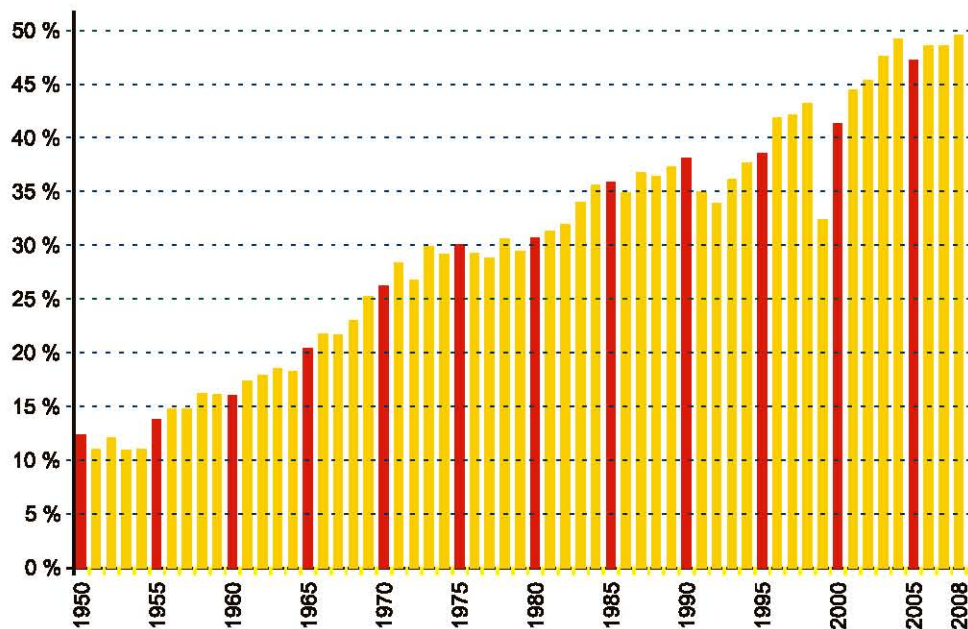
Příloha 2

Struktura rozvodovosti podle pořadí rozvodu zůstala v posledních 10 letech prakticky neměnná, přičemž podíl rozvodů vyššího pořadí představuje u mužů i žen zhruba 18 – 19% z celkového počtu rozvedených manželství v daném roce, jak ukazuje tabulka Českého statistického úřadu.

Rok	Počet rozvodů	Pořadí rozvodu na straně muže			Pořadí rozvodu na straně ženy		
		1	2	3+	1	2	3+
1992	28 572	82,3	15,1	2,6	81,8	15,8	2,4
1993	30 227	82,0	15,6	2,4	82,1	15,4	2,5
1994	30 939	82,6	15,0	2,4	82,3	15,3	2,4
1995	31 135	81,7	15,8	2,5	81,9	15,7	2,3
1996	33 113	81,6	15,9	2,5	81,8	15,9	2,3
1997	32 465	81,2	16,3	2,5	81,3	16,2	2,5
1998	32 363	80,2	17,1	2,7	80,5	16,8	2,7
1999	23 657	79,6	17,6	2,8	79,8	17,4	2,8
2000	29 704	80,3	17,6	2,1	81,2	16,9	1,9
2001	31 586	80,6	17,4	2,0	81,5	16,8	1,8

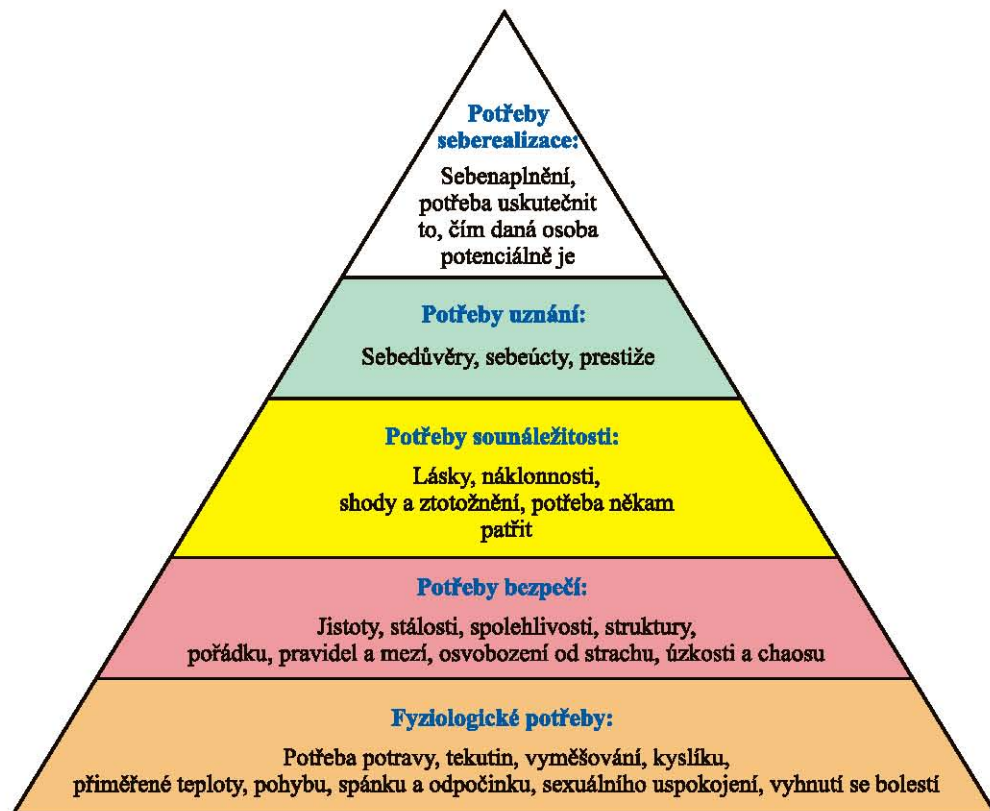
Příloha 3 - Úhrnná rozvodovost v letech 1950-2008

Úhrnná rozvodovost *) v letech 1950 - 2008

*) Podíl manželství končících rozvodem za předpokladu zachování intenziv rozvodovosti podle délky trvání manželství následujících 35 let.

Příloha 4 - Maslowova pyramida hierarchie potřeb

Resumé

Summary

Nový rodič

Jeho zapojení v rodině vzhledem k dítěti, rodičům a širším
příbuzným

New Parent

His Participation in the family regarding to the child, parents and
wider relatives

Ivana Dvořáková

Ve své bakalářské práci jsem se snažila dokázat, že je velmi důležité mít na paměti nejen sám sebe, ale i ty, se kterými jsem si utvořila citové vazby. Není důležité, zda se jedinec rozvede a utvoří novou rodinu, ale především to, myslí-li na blaho nejen vlastní, ale také svých dětí. Mnohdy výběr nového partnera či partnerky není jednoduchý, ale rozumná volba sníží pravděpodobnost dalšího rozvodu a dalších potrhaných vazeb. Stejně tak bych chtěla poukázat na to, že není za co se stydět, stejně tak jako být novým rodičem nebo mít nově utvořenou rodinu. Šance se rozvést a znovu se oženit nebo vdát byla lidem dána, aby tak řešili problémy v případě patologického vztahu. Lidé nemají rádi problémy a starosti, proto by měli dobře vážit rozvod i výběr nového partnera, aby nepřinášeli více bolesti nejen do svého života, ale i do života těch, na kterým jim skutečně záleží.